Масса а мехкашкара пролетараш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО свет

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

Ера 12 МАРТ № 21 (2233) 1959 шу

Мах 20 кеп.

Партийни а комсомольски а организацеша, берригача активисташа деррига низаш тIадахийта деза къахьегамхошта юкъе шерра социалистически яхь йоаржаярца ханал хьалха ворхI шерара план кхоачашъярна

Берригa низ—ворхI шера план кхоачашъярна

Берригa а нах ираз долаш, цолла а хIама шортта долаш бахаргболча коммунистически обществе бода никъ шерра хьабеллаpгбола ССКП XXI-ча съездо чIоагIъяь тIаийца ворхI шерара план доаккхийча толамашца кхоачашъе йолаяь боахк вай берригача мехкара къахьегамхой. Фабрикашка, заводашка, шахташка, колхозашка, совхозашка, иштта кхыйолча предприятешка, Iилман учрежденешка ворхI шерара план диъ шера, пхе шера, ялх шера кхоачашъергйола лакхера сийдола социалистически декхараш тIаийдеш болх беш боахк советски мехкара къахьегамхой.

Украинерча юрта боахама къахьегамхоша ССКП XXI съезда сийна ворхI шерара план пхе шера кхоачашъелга тIаийцад. Цу тайпара, шоай ворхI шерара план пхе шера кхоачашъе декхараш тIаийцад Уралмашзавода кузнецаша диъ шера кхоачашъе гIаийцад «Союзасбеста» треста предприятей коллективо. Иштта доккхий декхараш тIа а ийца, толамца уж кхоачащдеш боахк Башкирера нефтяникаш, Лугански областера шахтераш, Ленинградера машинашъераш, кхы Советски Союзе мел бола къахьегамхой а.

Ерригача Союза къахьегамхошца цхьана цу тайпара доккхий декхараш тIаийца, ворхI шерара план ханал хьалха кхоачашъе къахьегаш боахк Нохч-ГIалгIай республикан промышленни а юртбоахама а къахьегамхой. ХIанзалехьа а, укх шера пхе бетта план кхоачашъяьй «Старогрознефта» скважинашта ремонт еча Глухова Н. Р. хьалхе лелаеча бригадас, хIьта шера йоагIа план Сийлахь-йоккхача Октябрьски революцен 42 шу дуза ди тIакхолчаш кхоачашъе декхар тIа а ийцад, шоаш тIаийца декхараш толамца кхоачащдергхилар гойташ къахьегаш а я. Шоаш тIаийца социалистически декхараш 300 процентал тIехкхоачащдеш болх беш я «Красный молот» яхача заводера Рогожина Василе хьалхле лелаеш йола котельщикай бригада. Башкирерча нефтяникаша бачьа тIахьехама жоп луш вай Нохч-ГIалгIай нефтяникаша тIаийцад укх шера планал совгIа 45 эзар тонн мехкдаьтта дакха а 4400 метр бурув тоха а. Уж декхараш кхоачащдеш а латт.

Доккхий декхараш тIа а ийца, толамца уж кхоачащдеш боахк вай Нохч-ГIалгIай юртбоахама къахьегамхой а. Вай ерригача республикан юртбоахама къахьегамхоша укх шера тIаийцача декхарашта юкъе да хIара ялат дIадийнача лаьттан гектара тIара, юкъера лаьрхIача, 20 центнер ялата чуэцилга, царца хьажкIаш дIайийнача лаьттан гектара тIара 38 центнер а йолаш, хIьта цулх доаккхилга 2,2-ззеи, шура йоаккхилга 1,3-ззеи, фуаш гулделга 1,5-ззеи лакх а долда, аьнна.

Сунженски районерча юртбоахама къахьегамхоша тIаийцача декхарашта юкъе да ялат дIадийнача дерригача лаьттан хIара гектара тIара 21 центнер ялата чуда а, хIьта хьажкIаш дIайийнача гектара тIара 45 центнер хьажкIаш хьувкъае а. Цу районерча «Путь к коммунизму» яхача колхоза къахьегамхоша дерригача а лаьттан хIара гектара тIара 25 центнер ялати хьажкIаш дIайийначара 55 центнер хьажкIаши чуяьнна декхараш тIаийцад.

ДIадахача шера 150 центнер хьажкIаш цхьан гектара тIара яьккхача «Джалка» яхача совхозерча Зармаева хьалхле лелаэча звенос укх шера 200 центнер яккха декхар тIаийцад. Ше тIаийца из доаккха декхар кхоачащде, цу звенос хIанзехьа а, дукха балхаш а даьд. Лаьтта аьха, масса а тайпа удобрени йилла кийчдаьд, йокъал оттарах ялат хьувкъилга чухьанагIа даргдоацаш эшача хана хий дуллилга вIаштIехьадаьккхад, лаьттанцара болх мишта бича ялат дикагIа хьувкъаргда яха хьехам байтаб агрономашка звенон членашта.

Иштта цу тайпара доккхий декхараш тIаийца а уж кхоачащдеш а фабрикаш, заводаш, колхозаш, совхозаш, звенош, бригадаш, къаьстта къахьегамхой дукха ба вай йоккхача Советски Союзе.

Коммунистически партен хьалхленца, ворхI шера план ханал хьалха доккхийча толамашца кхоачашъе хьинаре болх беча ерригача Союза къахьегамхошта юкъе керттера дакъа лоацаш я коммунистически хьисапе болх беш йола бригадаш. Цу бригадаша а, царна хьалха латтача коммунисташа а, комсомольцаша а балха хьокхам тел берригача къахьегамхошта. Керда общество тоаялара а дегIаяра а эггара доккхагIа дола, керттера гIулакх да къахьегама овсарле лакхъяр яха СийдолчаЛенина дешаш хьалха а лоаттадеш, къахьегаш я коммунистически хьисапе болх беш йола бригадаш. Цу бригадаша балха дисциплина чIоагIъю, хьаеш йолча продукцега дIабода мах чухьанагIа боаккх, цунга дIайодача бедала кхомбу, хьаду хIама дикагIа хургдолаш къахьег, рационализаторски предложенеш юкъе кхахьарца а кхыча гIулакхашца а балха овсарле лакхъю, цул совгIа болх беча метте а арахьа а вахар-лелар эзделца, Iымерза хургдолаш, кхыча бригадаштеи болхлоштеи новкъостал а хьехам а бергболаш, шоай хьаькъали говзали дешарца кхыча гIулакхашца а лакхдергдолаш декхараш тIа а эц, уж кхоачаш а ду.

ХIанз ерригача Советски Союзе эзарнел цукхагIа я коммунистически хьисапе болх беш йола бригадаш а, участкаш а, цехаш а. Уж хIара денна цукхагIа хулаш латт. Вай Нохч-ГIалгIай республике а я коммунистически хьисапе болх беш бригадаш, хIьта дуккхаяраш из сийдола цIи яккха гIерташ къахьегаш а я.

ТIеххьарча хана социалистически яхь юкъе цхьаькха а дика керда болам юкъе бенаб. Цхьабола болхлой ба бригадашта, звеношта е кхыйолча коллективашта юкъе а боацаш шоаш къаьстта болх беш. Цудухьа цу болхлой, шоаш масса оагIорахьа дика къахьегамхой бале а, коммунистически хьисапе болх беча бригадашта юкъе а баха, къахьега йиш яц. Цудухьа доккхий толамаш а доахаш дика къахьегача цу къаьсттача болхлоех коммунистически къахьегама ударникаш аьнна цIи туллилга могадьд. Цул совгIа коммунистически хьисапе къахьегача бригадашта юкъе а бац берригаш цхьатарра къахьегаш. Дика барашта юкъе а хул дикагIа бараш, цу коммунистически хьисапе болх беча бригадашта юкъерча дикагIа барех а тила мегаргья коммунистически къахьегама ударникаш яха цIи.

Коммунистически къахьегама ударник яха сийдола, еза цIи лу масса тайпара балха а, вахара а, дешара а, общественни болх бара а, кхы мел долча гIулакхий а доккхий толамаш а доахаш, хьокхам луш волча сага, шийна цу тайпара къаьстта декхараш тIа а ийца, уж кхоачащдеш из вале. Цун декхараш тIа, ше масса а оагIорахьа дика хилараl совгIа, кхыбола къахьегамхой а иштта дика хургболаш цо къахьегар юкъе доагIа.

ХIанз, ерригача Советски Союзе санна, вай Нохч-ГIалгIай республике а дукха коммунисташ, комсомольцаш, болхлой, колхозникаш ба из сийдола цIи яккха декхараш тIа а ийца, къахьегаш.

Партийни а комсомольски а организацеша, берригача активисташа деррига а низаш тIадахийта деза социалистически яхь йоаржаярца, коммунистически хьисапе болх бу бригадаш вIашагIйохкарца, коммунистически къахьегама ударникаш кхебарца ханал хьалха ворхI шерара план кхоачашъярна.

ССКП Централььни Комитетеи СССР Министрий Советеи

Общественни порядок лораярца къахьегамхоша дакъалацара хьакъехьа

Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитетои СССР Министрий Советои соцам баьб «Къахьегамхоша общественни порядок лораярца дакъалацара хьакъехьа».

Соцам тIа белгалду, боахама а культуран а массадолча доакъошка советски халкъо доккхий толамаш даьха хилар. Шерагара шу массаза доала ца хаддаш тоалуш латт къахьегамхой материальни хьал. Баха нах коммунистически хьисапе хьалкхебарна партеси, правительствоси, общественни организацешеи боккха болх беш хилар бахьан долаш вай мехкара зуламаш дуккха кIезиг а деннад, социалистически законность дикка чIоагI а деннад. Дукха а дукхагIа болча советски гражданаша шоай низ ца кхобеш къахьег социалистически строительствон тайп-тайпарча участкашка, шоай общественни декхараш цIена кхоачашду, чIоагIа леладу советски законаш, социалистически общежитен бокъоний сий ду.

Бакъда, хIьта а, вай советски обществона юкъе хIанз а болаш ба общественни боарамал тIехбаьнна гIулакхаш леладу, мала а меле общественни моттигашка ухаш, хулиганал а кхы лер тIара даьнна гIулакхаш а леладу нах.

ССКП ЦК-аси СССР Министрий Советои белгалдаьд, общественни порядок телхаеращца лоаттабу къовсам вIашагIболлача даь гIалат, порядок телхаераш юхатоха йиш йолаш болча общественностен боккхача низах бизза пайда эцаш ца хилар долга. Цхьаболча наха леладу хоза доаца гIулакхаш кIезига дувц болхлой, колхозникий, гIулакхерча наьха, студентай, дешархой собранешка, коллективага къоастадайта дIачутолац.

ХIанз, къахьегамхой сакхетам а политически гIулакхаш а лакхденнача а советски демократи дIахо дегIайоагIаш латтача а хана, бIехача, обществона духьаларча гIулакхашца лоаттабеш бола къовсам административни органаша лоаттабаь ца Iеш, керттерча даькъе къахьегамхойи общественни организацеши мехкара общественни порядок лораяра гIулакха шерра юкъе а озаш лоаттабе беза. Цу гIулакха могае еза милиценна гIо деча кагирхой бригадай, комсомольски штабий, добровольни отрядий балха опыт а общественни порядок лораярца къахьегамхоша дакъа лоацаш йола кхы формаш а.

Из дика опыт мога а яь, ССКП ЦК-аси СССР Министрий Советои общественни порядок лораяра къахьегамхой шерра тIаберзабар духьа тIаийцай предприятешка, гIишлош хьалъеча, транспорте, учрежденешка, совхозашка, колхозашка, дешара заведенешка, домоуправленешка общественни порядок лораергйолаш йола добровольни халкъа дружинаш вIашагIйохкара хьакъехьа къахьегамхоша яь дуккха предложенеш.

Соцам тIа йоах, общественни порядок лораеш йолча добровольни халкъа дружинашта кулгалдергда партийнии советскии органашкара, профсоюзнии комсомольскии организацешкара оттабаьча викалех а къаьстача дружинай командирех а латтача районни (городской) штабаша. Дружинаш вIашагIйохк шоаш раьза а болаш цу дружинашта юкъебоагIача дикагIа болча болхлоех, гIулакхерча нахах, колхозникех, студентех, дешархоех, пенсионерех.

ССКП ЦК-аси СССР Министрий Советои партийнии советскии органашта, профсоюзнии комсомольскии организацешта хьалхашка декхар оттадаьд школе, дешара заведене, дезалла юкъе, арахьа, общественни моттигашка лелае езача оамалий бокъонех а дисциплинах а дешархой, студенташ, кагирхой дикка дIанхетабарна мел эшар де; доагIача тайпара советски законех уж дIанхетабелга вIашагIдолла.

Цу соцамо декхарийла ю чурча гIулакхий учрежденеш, прокуратурани, юстицени, судеи органаш обществона духьаларча гIулакхашца къовсам чIоагIагIа лоаттабе, дуккхаза общественни порядок телхаеш бараштa уж балха болчча предприятешка, гIишлошъеча, совхозашка, колхозашка, хиланза баргбоацача моттиге общественни обвинителаш юкъе а болаш, гуччахьара судебни процессаш е. Иштта декхарийла я уж белгальяь органаш добровольни халкъа дружинай балха мамогга новкъостал де.

ССКП Центральни Комитетои СССР Министрий Советои добровольни халкъа дружинай хьакъехьа ханна йолча положене проект мога а яь, моттигерча хьалашка хьежжа из чIоагIъелга тIадиллад союзни республикай компартей ЦК-аштеи Министрий Советаштеи.

Добровольни халкъа дружинай хьакъехьа ханна йолча положене проекта тIа оттадаьд, добровольни халкъа дружинашка профсоюзни, комсомольски комитеташка е кхыча шоаш балха болча е бахача йолча общественни организацешка цар шоаш еннача заявленеех а уж юкъе болча коллектива собранеша могабарах а 18 шерал лохехьа ха йоацаш бола СССР гражданаш дIаийбелга.

Дружинай керттера декхараш да общественни порядок лораелга, хулиганашта духьала къовсам лоаттабелга, социалистически общежитен бокъонаш кхоачашъяра хьакъехьа бахача наха юкъе общественни организацеша беча хьехама балхаца дакъалоацилга.

Шоай берригa болх советски законаша яххача тайпара а цар гIо деш а, общественни организацешцеи административни органашцеи барта йолаш лелабу халкъа дружинаша.

Дружинникашта декхар тIадожаду гражданий сий а лоархIам а лораде, общественни порядок толха ца яйтарна де дезаш дола гIулакх де, харцахьа лийннараш эггара хьалха дIанхетабарца а кхы харцахьа лийлача мегаргдоацилга дIахайтарца а юхабетта. Балхаш тIара баьнначул тIехьагIа кхоачашду дружинникаша шоай декхараш, царга хул удостоверенеши наьха тIа йоахкаю дружинник хилара значокаши.

Ханна йолча положене проекта тIа оттаяьй добровольни халкъа дружинай структура а, цар бокъонаши декхараши, хIьта цу тайппара дружинника декхараши бокъонаши а.

* * *

ССКП ЦК-аси СССР Министрий Советои, къахьегамхой общественни порядок лораяра гIулакха юкъеозар доккха халкъа юкъара а паччахьалкхен а лоархIам болаш дола гIулакх а лоархIаш, моттигера партийнии советскии органаш декхарийла яьй из гIулакх боккха лоархIам болаш хилара хьакъехьа бахача наха юкъе шерра хьехама болх бе.

ССКП ЦК-аи СССР Министрий Советои чIоагIа тешаш я берригa болхлой, колхозникаш, советски интеллигенци укх мероприятешта раьза хургхиларах а уж чакхйоахача цар новкъостал дергхиларах а.

Комсомольцийи кагирхойи дош

Вай мехка халкъа боахам дегIабоалабарна ворхI шера йолча сийлахь-йоккхача программо чIоагIа дегаш гIоздаьха доккхача хьинарца къахьегаш, района юрта боахам дегIабоалабарна керда торонаш гучайоахаш ба Назрановски района къахьегамхой.

Цу балха доккха дакъа лоац комсомольцашеи кагирхошеи. Цхьаккха комсомольски организаци яц районе ССКП ЦК-а декабрьски Пленумеи ССКП XXI-ча съездеи решенеш кхоачашъярна шоашта хьалхашка хьажда декхараш ца оттадеш.

1959-ча шера паччахьалкхенна 866 тонн дулх дала аьнна дош деннад районерча совхозий болхлоша. Из кхоачашдарна боккхача лоархIаме йолча кроликий фермаш яхка декхараш тIаийцад совхозий комсомольцашеи кагирхошеи.

ХIанз кроликашта помещенеш кийчъеш, клеткаш еш, тIаийца декхараш кхоачашдарна кхьцола гIулакхаш деш ба комсомольцаш. Кроликий формаш хургйолча моттигашка дийнахь мичча хана гуш ба «Октяора 40 шу» яхача совхоза ТIой-юртарча отделенера Арчаков Бориси «Назрановски» совхоза Яндарерча отделенера Мальсагов Сабароики шоашца кхы а кагирхой а болаш цхьаццa балхаш деш.

— Юххьанца хIара ферме 50 нана-кролик хургья тха, — йоах цар. — Цар торо хулийтаргья тхога 1959 шу чакхдоалаш паччахьалкхенна 55 центнер кроликий дулхи 1800 цIокалги яла. ТIаккха хувцалургья кроликаша Iалаьмате боккха пайда луш хиларах ца тешача цхьаболча боахама кулгалхой уйлаш. ХIьта уж укх шерара 50 кролик 1960 шера 25 тонн дулх лургдолаш йийбача-м цхьаккха саг шекваргвац цар луча боккхача пайдах.

Юстара латтац цу доккхийча декхарашта школай комсомольски организацеш а. Цар дош деннад укх шера кроликий 10 ферма йилла. Юххьанца фермашка 140 кролик хургья. ДIахо ебарца шу йистедоалаш итташ центнераш дулх лургда цар.

Наьсарерча юкъерча школерча комсомольцашеи кагирхошеи дика Iунал ду шоаш лелаеча 7 нана-кролика. Царех шу йистедоалаш паччахьалкхенна 8 центнер чам бола дулхи 300 цIокалги яла лаьрхIад цар.

— Кхоачащдулургдолаш декхараш да уж, — йоах школан директора Баркинхоев Шахьмарзий Жабраила.

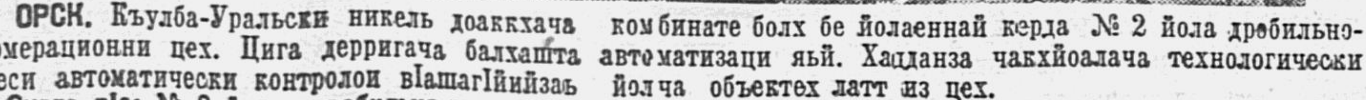
Иззаморг ала деза кроликий фермаш яхкарна дешархошта новкъостал де декхарийла болча ТIой-юртарча школан директора Баркинхоев Гадой Жабраилеи Эккаж-къонгий юртарча школан директора нов. Арсамаковси. Районерча школай дешархоша укх шера паччахьалкхенна 80 центнер кроликий дулх дала аьнна декхараш тIаийцалта ховш а цу боккха лоархIам болча гIулакха йизза йоакхо еш а хила беза школай кулгалхой.

Районерча совхозийи школайи комсомольски организацеша укх шера 10 эзар коа тIара оалхазар кхеде аьнна а паччахьалкхенна дулха лаьрхIа дIадала а декхараш оттадаьд шоашта хьалхашка. Из болх дIаболабеннаб. Комсомольцашеи кагирхошеи 6 эзар котама фуъ гул а даь инкубаторашта дIаденнад. Районерча комсомольски организацеша дикагIа бола кагирхой бахийтаб коа тIарча оалхазарий фермашка балха. Шоай хьинар кхо ца деш къахьегарца дукхагIа дулх хилийтарна дола доккхий декхараш кхоачашде района къахьегамхошта новкъостал дергда цар.

Дулх дукхагIа хилийтарна чIоагIа лоархIам бу района къахьегамхоша Наьсарерча лаьтташ тIа дика хьувкъаш йолча хьажкIий. 8 эзар гектар лаьттан тIа хьажкIаш дIае а хIара гектара тIара 45 центнер фуъал яьха хьажкIаш чуэца а декхараш тIаийцад совхозий болхлоша. Цу лаьттах 4,5 эзар гектара тIа комсомольцашеи кагирхошеи хьажкIаш кхеергья. ХIара гектара тIара 61 центнер фуъал яьха хьажкIаш яхар!—Иштта да цар денна дош. Уж декхараш кхоачащде 57 комсомольско-кагирхой звено вIашагIъеллай районе. «Октябра 40 шу» яхача совхозерча Муцольгов Iалаудинеи, Джандигов Мухарбикеи, Евлоев Мухарбикеи, «Назрановски» совхозерча Холухоев Мухарбикеи, Муталиев Аюпеи кулгалдеча механизированни звеноша хIара гектара тIара 70—75 центнер хургйолаш фуъал яьха хьажкIаш кхее аьнна декхараш тIаийцад.

Шоай къахьегамца Даьхенна 200 центнер кроликийи, 50 центнер коа тIарча оалхазарийи дулх, 275 эзар центнер хьажкIаш яхар!—Иштта дакъа лоацаргда комсомольцашеи кагирхошеи укх семилеткан хьалхарча шера юрта боахам дегIабоалабарна Наьсарен района хьалхашка латта доккхий декхараш кхоачащдеча.

Хь. БОКОВ,
ВЛКСМ Наьсарен райкома секретарь.

ОРСК. Къубба-Уральски никель доаккхача комбинате болх бе йолаеннай керда № 2 йола дробильно-агломерационни цех. Цига дерригаа балхахта автоматизаци яьй. Хадданза чакхйоалача технологически процессан автоматически контролни вIашагIийзаь йолча объектех латт из цех.
Сурта тIа: № 2 йола дробильно-агломерационни цех.

Б. КОЛИПИНИЦЕТА сурт. ТАСС фотохроника

ШЕРА ПЛАН—ХАНАЛ ХЬАЛХА!

Къахьегамхой хьашташ кхоачашдарна

Советски наьха вахара хьал тоадарна парте хьалхашка оттадаь сийлахь-доккхий декхараш кхоачащде доккхача хьинарца къахьег Грозненски горпромкомбината коллективо.

1958 шера юххьера денз республикан Министрий Совета промышленноста предприятей социалистически яхье шоллагIа моттиг лаьца хьаьера горпромкомбинат. ХIьта IV квартале Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Советеи облсовпрофеи карара-кара тела ЦIе байракх яьккхарцо.

Партен XXI-ча съезда решенеша дегаш айдаь семилеткан хьалхарча шерара план тIехкхоачашъе чуйнаб горпромкомбината болхлой. Февраль беттара план 106 процент кхоачашъяьй, шин бетта планал совгIа 500 эзар сома гаргга продукци арахийцай. Иштта да горпромкомбината укх шерара хьокхамаш.

Валови продукци арахецара план кхоачашъярна эггара лакхара хьокхамаш да дохка барзкъаш деча Алмазов Iаьла начальник волча № 2 йолча цеха. Февраль беттара задани 136,7 процент кхоачашъяьй цу коллективо. Цу цехерча Рафаилова Ленаси, Садыкова Таняси сменах кхоккха норма йоаккх. Исаев Рашита кулгалдеча № 3 йолча цехо 133,2 процент кхоачашъяьй план. Дика къахьегарца белгалбаьннаб цу цехера 200 процентал тIех сменах йола нормаш кхоачашъеш бола Магомадова Тамареи Артамонова Надяи.

Дохка барзкъаш тегача № 1 йолча цехерча Карпенко Мария Алексеевнас кулгалдеча бригадо коммунистически къахьегама бригада, аьнна цIи тиллийта къовсам лоаттабеш, февраль беттара план 190,6 процент кхоачашъяьй. Денна кхаьннел тIех нормаш кхоачашъю цу бригадерча мотористкаша Кузьмичева Алласи Николаенко Оляси.

Из сийдола цIи тиллийта къовсам лоаттабу Грозненски Горсовета депутат йолча Гасамбекова Рахила бригадо а. Цу бригадо 164,6 процент кхоачашъяьй февраль беттара задани. Денна 200 процентал тIех балха заданеш кхоачашъеш къахьег цу бригадерча Мальсагова Любаси, Шевченко Валяси, Аветисова Аняси.

Семилеткан хьалхарча шерара план ханал хьалха кхоачашъе шийдеррига хьинар тIадохийтаргда горпромкомбината коллективо.

В. ШАХГИРЕЕВ,

Макаронаш ерий толамаш

Партен XXI-ча съезда решенеша дегаш айдаь доккхий толамаш доах семилеткан хьалхарча шера Грозненски макаронни фабрикан коллективо. Валови продукци арахецара шин бетта йола план 109,3 процент кхоачашъярца бахача наха планал совгIа 45 тонн гаргга макаронни продукци еннай фабрико.

Январь бетта юххьера денз коммунистически къахьегама бригада, аьнна цIи тиллийта къовсам лоаттабеш 3 производственни бригада я фабрике. Цу къовсаме хьалхара моттиг яьккхай февраль беттара план 120 процент кхоачашъяьча Грозненски Горсовета депутата мастера Никонорова Марияс кулгалдеча бригадо. Ерригача коллективе бовзаш а сий деш а ба цу бригадера Дзюба Ольга Николаевнеи, Трушкина Ольга Петровьеи, Зудилова Валяи. Доккхий толамаш даьхад мастераша Селютина Марияси Мартынова Нинаси кулгалдеча вокха шин бригадо а. Цу бригадаша иштта къахьегар бахьан долаш лакхделар фабрикан хьокхамаш. Февраль беттара план 116,9 процент кхоачашъяьй фабрико.

Дика къахьег механик нов. Исаев керте латтача слесарий бригадо. Слесараша а коммунистически къахьегама бригада, аьнна цIи тиллийта къовсам лоаттабу. Нов. Исаевс еннача предложенех № 1 йола пресс дукхагIа продукци арахецарйолаш эргайоаккхаш а хьоара дом гулоеш йола фильтр оттаеш а ба слесараш. Фильтр оттаяро хьоара довр а теттар кIезига хулийтаргда къахьегама овсарал а лакхъергья. Бедали кийча продукции дIаухийташ йола транспортер юлларгья фабрике укх шера. Цу эргалонаша фабрикан коллектива толамаш кхы а деоадергда.

1959 шерара план 21 декабре кхоачашъе, аьнна денна дош сийленца кхоачащдергда макаронаш еча фабрикан коллективо.

Я. КОПЛУНОВА,

Сийдола цIи тиллай

Грозненча локомотивни депон болхлошта юкъе массарел хьалха коммунистически къахьегама бригада, аьнна цIи тиллийтара тIехьа къовсам лоаттабе йолаелар машиниста-инструктора н. Нефедова колоннан локомотивни бригадаш.

Цу къовсаме доккхий къахьегама толамаш даьхад колонно. Машинистехи цар помощникехи 16 саг институташкеи техникумашкеи болхлой кагирхой школашкеи дешаш ба, 15 машиниста помощник локомотива машинисташ хила экзамен дIаяла кийчлуш ба.

Дукха ха йоаццаш депон партбюрони месткомеи цхьана хиннача заседане старши машинисташ К. Шерстневи, М. Сидельниковы, И. Потапенкои, В. Айрапетови керте латтача локомотивни бригадех из йоккха сийдола цIи тилла, аьнна соцам баьб.

Уж я Грозненча локомотивни депо коммунистически къахьегама цIи лелае хьалххара бокъо яьккха бригадаш.

Г. АНОХОВ.

Денна дош кхоачашде!

Паччахьалкхенга дулх, шура, фуаш дохкарах 1959 шера январьи февральи бетташка дола социалистически декхараш республикерча районаша кхоачащдарах йола

Сводка

Районаш	Кхоачашъяра проценташ: дулх	шура	фуаш	Районаш	Кхоачашъяра проценташ: дулх	шура	фуаш
Ножай-Юртовски	325	495	190	Гудермесски	58	66	20
Назрановски	255	93	57	Ачхой-Мартановски	57	64	26
Саясановски	215	86	120	Сунженски	50	67	25
Курчалоевски	153	134	75	Малгобекски	46	74	12
Шелковски	133	102	20	г. Грозный	45	58	—
Надтеречни	102	61	23	Шалински	30	58	7
Каргалински	84	99	33	Советски	25	97	50
Первомайски	65	143	40	Урус-Мартановски	22	61	19
Грозненски	60	63	46	Веденски	00	193	100
Наурски	60	73	33				

* * *

Семилеткан хьалхарча шера ши бутт баьннаб. Шоаш укх шера тIаийца социалистически декхараш мишта кхоачашду республикерча колхозашеи совхозашеи? Из дика хьахьокх цу лакхехьа кепатехача сводкас.

Хьайбаех йоаха продукташ паччахьалкхенга дукхагIа йохка лоаттабеча къовсаме хьалхара моттиг лаьцай Ножай-Юртовски районерча колхозаша. Паччахьалкхенга дулх, шура, фуаш дIадалара шоай декхараш тIехкхоачашдаьд цар. **Паччахьалкхенна дулх дIалуча шоллагIа моттиг лаьцай Наьсарен района совхозаша.** Цхьабакъда, паччахьалкхенна шурен фуашн дIадалара шоай декхараш кхоачашданзар цар.

Яхь лелаеш я Шелковскии Наурскии районаш. **Шелковски районерча къахьегамхоша паччахьалкхенга дулхи шуреи йохкара планаш лоархIам боллаш тIехкхоачашъяьй.** Наурски районера бараш массадолча декхарий хьакъехьа Шелковски районерчарел тIехьабисаьб. Дулх дIадала а дохка а дола шоай декхар духхьал 60 процент, шура — 73 процент, фуаш —33 процент мара кхоачашдаьдац цар.

ВIалла кхоачамбоацаш вIаштIехьабаьккхаб шоаш тIаийца декхараш кхоачашде лоаттабу къовсам Урус-Мартановскии Шалинскии совхозашка. Цу районий райкомаша а райисполкомаша а, хIьта иштта совхозий хьалхле лелаераша а, хьагучох, кIезига хIама даьд тIаийца декхараш кхоачашде нах оарцагIа боахаш.

Колхозийи совхозийи хьалхле лелаерий, хIьта иштта районий организацей декхар латт ССКП XXI-ча съезда исторически соцамаша наьха айбаь политически кхетам а къахьегамцара безам а социалистически декхараш толамца кхоачаши тIеххкоачаши дара тIаберзабарах, **организаторски болх дикагIа вIаштIехьабаккхарах.**

Лекторий балха опытах

Лекцеш дикагIа ешилга вIаштIехьа мишта доал

Грозненски районерча Горячеисточненски юкъерча школан хьехархо Колодий Анатолий Дмитриевич дика вовзаш ва вай республикерча наха. Дукха ха яьнна вац из, хIьта а итт шу совгIа ха я цо хала а цунца цхьана спиле йолаш а бола лектора болх бу. Цу хана чухь цо къахьегамхошта йийшай Iаламан-Iилмай а Iилман-атеистически а тематиках бIаьш лекцеш. Уж йийшай кхашка, хьайбай фермашка, клубашка, культуран цIеношка, лекторий районни, республикански совещанешка, дешархошта.

Цо ешача лекцей тематика я: «Лаьтта вахар хьахилар», «Саг хьахилар», «Iаламан бирса гIулакхаш», «Iилмеи доацача хIамах тешари» иштта кхыяраш. Лекцеш ешаш химически физически опыташ ю, кинофильмаш, сурташ дIахьокх, цудухьа сакъердаме а тешаве а хул лекцеш.

Ховш да лекцей идейно-теоретически боарам лекторага, лекцеш еша из кийчвалдга хьежжа хулилга. Анатолий Дмитриевича дукха книжкаш деш, хадданза ший кхетам лакхбу, керда книжкаш ийду, юртарча а республикански а библиотекашца В. И. Ленина цIерахча Еррнгсоюзни Центральни библиотекаца бувзам болаш ва. Цун ший библиотеке 3 эзарнел тIех книжка да, царца Йоккха Советски энциклопеди а йолаш. Цо массаза а Маркса, Энгельса, Ленина произведенеш, ССКП ЦК пленумий, партен съездий соцамаш Iомаду.

Анатолий Дмитриевич лекцешка дика кийчлу. ХIара ше хержача теман папка ю цо, цу чу цо хьагулью периодически печата тIа, книжкаш тIа йола Iилман статьяши хоамаши. Уж тайпа папка 20-нел совгIа я цун. Еращ я царех цхьаяраш: «Атомни энерги», «Говзалца хьаянь Лаьттан спутникаш», «Саг хьахилар», иштта кхыяраш. Ше лекцеш ешаш цо пайда эц художественни литературан образех, моттигерча материалех.

Лекцеш кийчъеш теоретически материалий лоархIам барал совгIа боккха лоархIам бу химически опыташ яра, эшаш дола сурташ, карташ, фильмаш кийчдарна. Лекцеш ешаш химически опыташ кхашка а миччахьа кхычахьа а ергIолаш Анатолий Дмитриевича хьаяьй йоккха йоаца «походни лаборатори». Цо торо хулийт 3—5 минут ялалехьа лекцеш ешача хана ший опыташ кийчъе.

«Походни лаборатори» атта чухош йоккха йоацача чемодана чу. Цунца я ах литр чуйода ши банка, 7 пела, 10 пробирка, спиртовкаш, иштта кхыйола кагий хIамилгаш, химически реактиваш — цахчан, кIоран, мела, марганцеви калей кусокилгаш, серни азотни кислоташ, хлористи барий, сода, спирт, кхыйола хIамаш.

«Iилмеи доацача хIамах тешари» яха лекци ше кийчъеча хана Анатолий Дмитриевича Iомабир «Классаши, партеши дынцара а киназацара а цар гIулакхаши» яха В. И. Ленина болх, ше хьалхагIе а хьагулъяьча доацача хIамах тешарах йолча моттигерча материалехи Н. В. Гогола «Заколдованное место» яхача повестахи пайда а ийцар. Цу повеста тIа кIоарга хьалкъал долча писатела кашамашка бус «лир доагаш хул» яхар бакъдоацилга хьахьокх. Из лекци кийчъеш Анатолий Дмитриевича кийчйир углекисли газа, серводорода, водорода перекиса свойстваш хьахьокха цхьайола химически опыташ. Теоретически а бокъонца йола а материал тоъал гулъелча Анатолий Дмитриевича укх разделех латта лекцен план оттайир: 1. Доацача хIамах тешара социальни лардах марксизмои-ленинизмои яхар; 2. ДIаяхача хана доацача хIамах тешаш хилар; 3. Доацача хIамах тешарашца Iилмано лоаттабу къовсам (опыташ дIахьокхар); 4. Выводаш. Цул тIехьагIа Горячеисточненски лекторий группан заседане тIа мотайир лекци.

Из лекци йийшар Грозненски, Шелковской, иштта кхыча районаш ка бахача наха, хIьта иштта лекторий районнии республикански совещанешка. Анатолий Дмитриевича из лекци йолаю марксизмои-ленинизмои дынах яхар дувцарца. Доацача хIамах тешара социальни лард гучайоаккхаш цо масалаш доаладу юкъерча бIаьшерашка «Священни инквизицес» — католически киназа полицейски-судебни цу учрежденес Iилманхошца къовсам мишта лоаттабаьб, уж цIера тIа боагабеш а халонаш тIаккхухьаш а.

Цул тIехьагIа Анатолий Дмитриевича Iилманнеи техниканнеи карагIдаьннараш дувц, цо дувц говзалца хьаянь Лаьттан спутникаш сигала яхийтар, доацаш долча низех тешар Iилманца тарлуш доацаш а реакционни а хилар гуча а доахаш.

Анатолий Дмитриевича тешавеш дуккха а масалаш доаладарца бакъду доацача хIамах тешилга дIаяхача замах юхедиса гIулакх долга.

Цо йоах,— хIанз а ба гIувнашка нах боабеш бола «жиний низ» ба яхаш тешаш бола нах. Бакъда, моттигаш хиннай,— йоах дIахо Анатолий Дмитриевича,— нах гIувнашка бовш. Цхьабакъда укхаза тамашийна хIама дац. «Жиний балхах» боацаш лаьттах хьа а йоалаш гIувнашка хулача углекисли газо боабеш хиннаб уж. Ах метр чуйода ши банка хьа а ийце царех цхьаннечу мела кусокилг Iочу а йилле кислота тIамохкаю цо, шоллагIа яр яьсса ютт, тIаккха шаккъа а хIама тIа а йилле дIакъовл. Массехк минут яьлча тIера хIама хьа а яьккхе хIаранечу лотабаь кIерам Iочубол. Кислота тIамохкаярах углекисли газ хьахиннача царех цхьанне чу кIерам цу минута бов, хIьта вокхан чу боаг. Лекторо вывод ю: углекисли газо ала хьаллацац, из иштта дале сага садукъ, цудухьа саг ла а ла.

Дынах тешача цхьаболча наха кашамашка лир дагар тамашийна хIама лерхI, лекторо йоах, из тамашийна хIама дац. Кашамашка а ушалашка а,— йоах дIахо лекторо,— органически хIамаш йохкалуш хиларах фосфора водородни соединенеш хьайоал, уж шоаш лота а лийя йоаг. Из бахьан долаш хул уж цIераш йоагаш.

Из бакъдарна лекторо кIай фосфор сероуглеродаца эду. Из раствор кIерама инзах хьокх цо. Массехк минут яьлча сероуглерод Iы а гIетта йокъаелча инза ше-шегIа лоталу.

Анатолий Дмитриевича дика доашх тух чIоагIа деза лаьрхIад яхар. Феодально-крепостнически Россе хIама хьадеш дола низаш кIезига дегIадьхка хиларах тух кIезига доаккхаш хиннад, маьха деза хиларах ахархой из эца торо йоацаш хиннаб, цудухьа лоархIаш хиннад тух «деза». ХIанз шортта тух долча хана а цхьабараш тешаш ба «тух деза лархIа деза» яхачох.

Иштта тешаме бакъдараш дувцарца, Iилманна карагIдьннараш дIадовзийтарца дыно дувцар бакъ ца хиларах нах дIакхетабу Анатолий Дмитриевича.

Энтузиаста - лектора-общественника опыт дIайовзийтаи Iомабе беза эггара хьалха из сийдола а хала а болх бе болалуш бола къона лектораш.

А. ШТЕФАН.

Ханал хьалха

Дика къахьег укх семилеткан хьалхарча шера Гудермесски нефтепромыслови управленен мастера ноз. Кирьяновс кулгалдеча буровикий бригадо.

Хоржамашта хьалхарча къахьегама вахте а этта № 156 йолча разведочни скважинанна бурув тохара февраль беттара задани 10 ди хьалха кхоачашъяьй цар. ХIанз предмайски социалистически яхье а яьнна из скважина йиллача ханал 20 ди хьалха йистеяккха дош деннад буровикаша. Цхьа дезал санна барт тайна доккхача хьинарца къахьег Миронов Борисеи, Малецкий Павелеи, Золотарев Михаилеи сменай бурильщикаша.

1959 шера оттаьча заданел тIех 800 метр гаргга бурув тоха, аьнна доккхий декхараш тIалийцад цу коллективо.

Н. ЗАЗДРАВНЫЙ.

Машиностроителий толамаш

ЛЕНИНГРАД. Кхы цIаьхка а Iалаьмате чIоагIа къахьегама хьинар айдаьд металлургически завода цехашка ССКП XXI-ча съезда исторически решенеша. ВорхI шера план ханал хьалха кхоачашъяра юкъе чIоагIа дакъа лаца безам а болаш, шоай балха боарамаш хIара денна тIехкхоачащдеш ба механически участкий болхлойи сборочни бригадай коллективаши. Къьастта белгалвоалаш ва гидротурбинни цеха слесарь-сборщик В. П. Лебедев. Цо хIара денна шоззеи ахаззеи дукхатIа кхоачашъю балха планаш.

Сурта тIа: Сталинградски ГЭС турбинана лаьрхIа йола турбинни генераторнии валаш вIашагIйохкаш воал слесарь-сборщик В. П. Лебедев.

В. КАПУСТИНА сурт. **ТАСС фотохроника**

Ремонтникий балхаш

Партен XXI-ча съездо оттаьча сийлахь-йоккхача программо дегаш гIоздаьха доккхача хьинарца къахьег Нохч-ГIалгIай Совнархоза производственни предприятей конторан механически мастерскен ремонтникаша.

ХIара бетта капитальнии текущии ремонта балха заданеш 180—200 процент кхоачашъю цу коллективо.

20 сагах латта токарийи, слесарийи, газосварщикийи отряд чIоагIа барт тайна, цхьа дог-уйла долаш я. Шийй вахарах ткъаь итт шу слесара балха дIаденна слесарий бригадир Колесников Иван Иванович йоккха говзал йолаш ва. Цунгара балха говзал а, болх беча оборудованега хьажара хьехам а дог раьза долаш дIаэц слесараша.

ШоллагIа професси Iомаяра юхь йолаярех ва Колесников. Электросварщика говзал ше а кара ерзайир цо, шийца болх беча Онищенкона цу гIулакха новкъостал а дир. Керда говзалаш Iомайир кхыча болхлоша а. Из бахьан долаш дикаа тоабелар мастерскен болх. Цо торо хилийтар коллективага денна 150 процент норма кхоачашъе.

Ши шу гаргга ха я Баркинхоев Муса механически мастерске балха вэна. Безаме, эздел дола зIамига саг электросварочни балхаш чехка дарца белгалваьннав. Денна 200—250 процент кхоачашъю цо сменах йола заданеш. Ший дего къоабалбаь болх дукха безаро, новаторий опыташ балха юкъе кхувларо доахийт Мусайга иштта доккхий толамаш. Из бахьан долаш хул цо кхоачашбаь болх лаккхара дикал йолаш. Аьшк е болат вIашагIхотташ Баркинхоевс ший сварочни аппаратаца даь ов шаьреи, хозеи, чIоагIеи хиларах кхыча газосварщикаша даьчарна юкъе белгалдаьнна хул.

Натахь санна моллагIча цехе азари хинна установканна е агрегата сварочни болх бе безаш хилча массаза а Баркинхоев Муса вайта, яхаш дехаш хул цехий начальникаш. Цо тешал ду Мусай болха говзала.

Рационализаторски болама юкъе а дакъа лоац Баркинхоевс. Дукха ха йоацаш № 3 йолча асфальтно-бетонни заводе гIум чуйохкача бункера ремонт еча хана маркхал беча установка чу цхьан боарамах гIум дIачутергйолаш автоматически клапан е, аьнна предложени елар цо. Металла отходашта юкъера болата листа кусок а лехаь сиха из клапан йир цо. Из бахьан долаш гIум дIачутелача установка тIа болх шиннена меттел цхьанне кхоачашбу, кулгашца бу болх аттача а баьннаб, пачхьалкхенна ахча а кходаьд.

Ткъо шу мара даьннадац пхелагIа разряд йолча слесара Джамалдаев Аюпа. Аюп дика кхет чертежех а эскизех а. Каст-каста тIадули цунна мастерскен механика Н. С. Дубовс хIама хьае лаьрхIача аьшка разметка яр. Эскизага а хьежа метраца листа а листе сомача болата листа тIа мелаца таьккий ду цо, Iургаш даха деза моттигаш а белгалйоах. ТIаккха Мусай газосварочни аппарат болх бе йолалу. Массехк минут яьлча болата листах кусокаш хул, царех, юха вIашагI а хетта, бензобак ергья.

Хьинаре къахьегарах тарра обществени балха а дакъа лоац Джамалдаевс. «Механизатор» яхача цеха пенгазета редколлеген член ва из.

Дика лел механически мастерске массово-политически болх. Агитатора коммуниста И. И. Колесниковс кIиранна шозза делкъийна перерыв йолча хана газеташ деш. Дукха терко ю болхлоша вай мехка социалистически яхьо кхоллача кердачуни дикачуни.

Дукха ха йоацаш 1959 шерара план ханал хьалха кхоачашъярна социалистически яхь йоаржае, аьнна вай мехкарча берригача машиностроителашка Ленинградски экономически района машиностроительнии приборостроительнии промышленноста болхлоша даь кхайкарал дувцаш собрани хилар ремонтникий.

Из болам хьаллоацаш къамаьл дир И. И. Колесниковс.

—Аз предложени лу, — аьлар Баркинхоев Мусас, — цох тарра семилеткан план ханал хьалха кхоачашъяра лицевой счеташ хьеллара Грозненски вагонни депон коллектива инициатива а хьаллаца. Аз дош лу — аьлар цо дIахо, — кхы а дикагIа болх бе а кхы а дукхагIа металли электроэнергии кхоe а 1959 шера шиннел кIезигагIа йоацаш рационализаторски предложени яла а.

Коммунизм хьалъяра сийлахь-йоккхача программо дегаш гIоздаьха 1959 шерара план ханал хьалха кхоачашъе социалистически яхье а яьнна доккхий толамаш доах ремонтникий коллективо.

А. ПАСЕЧНЫЙ.

Сурта тIа: слесараш С. А. Онищенкои Аюб Джамалдаеви бетонамешалкан деталеш тоаеш боахк.

И. Плиева сурт.

Итташ тоннаш хиллал йола шура хьа ца йоаккхаш ют

Укх шера январьи февральи бетташка кIезиг-дукха совъяьккхай шура «Ингушски» совхоза животноводаша 1958 шера цу бетташка яьккха хинначул. Масала: юкъера лаьрхIача, соахка январь бетта яьккхачул 23,6 килограмм шура дукхагIа яьккхай укх шера январь бетта хIара фуражни Iаттагара. Из тайпа сурт да февраль бетта а.

Из во дац. ХIьта а ерригача совхозе йоаккха шура лаьрхIача кIезига я хIанз а. Из кIезигагIа я фуражни Iатта лаьрхIа лоаллахарча боахамашка йоахачул а совхозерча дикагIа йолча дояркаша йоахачул а.

Нагахьа санна дикагIа йолча дояркаша Бекова Мовлеи Галаева Зинаси йоаккха шура вокх дояркаша йоаккхачунца дIанийсйича гуш да, отделеней МТФ-ашка шура алсамъяккхарна йоккхий торонаш хилар.

Ше гIулакх деш болча 11 Iаттах хIара Iаттагара 3.222 килограмм шура яьккхай соахка Галаева Зинас, хIьта Бекова Мовле — 3.026 килограмм. ХIьта а ахнел дукхагIа болча совхозерча дояркаша 2.000 килограммал кIезигагIа йоаккхаш яьккхай хIаране. Цу тIа а балхацара хьалаш массане цхьатарра а хилнад цар.

Цу тайпара сурт да февраль беттара дар а. Галаева Зинас 28 дийнахьа хIара Iаттагара 203,8 килограмм шура яьккхай, хIьта цу фермерча цхьайтта дояркас 63 килограммагара 100 килограммага кхаччалца мара яьккхаяц хIаране. Иштта хьал да йиъэ МТФ-е.

Нагахьа санна ерригача дояркаша Галаева Зинаси Бекова Мовлеи санна болх боре, хIанз ше йоаккхар миссел кхы шура йоаккхаргьяр совхозо. Юкъера лаьрхIача МТФ цхьан Iаттагара йоаккха шура 101 килограмм я, вешта аьлча дикагIа йолча дояркаша йоаккхачул нийсса ах кIезигагIа.

Сендухьа да шура кIезига яхар? Массехк бахьан да цун. Царех керттера дар кадрашцара болх во бар да. Фермай кулгалхоша а зоотехникаша а (совхозера керттера зоотехник Якаев Б.) массанена а дIайозийтац дикагIча дояркай опыт, балха дикагIа йола методаш Iомаяц къонача животноводашта.

Дукха ха йоацаш цхьа сакъердаме гIулакх дир кхоалагIча отделене. Ше леладеча доахангара кхы дукхагIа шура яккха йиш яц аьннача Вельхиева БагIдата доахан детта яхийтар Галаева Зина кхаь дийнахьа. 14 февралe дерригача шийгарча доахангара 50 килограмм шура яьккхар Вельхиевас, хIьта шоллагIча дийнахьа денз уж доахан детта йолаеннача Зинас 15 февралe 55 килограмм шура яьккхар, 16 февралe — 57, хIьта 17 февралe 60 килограмм йоаккхаш шура яьккхар Галаевас.

Цу юкъа Галаева Зинай доахан детташ хиннача Вельхиевас 83,5 килограммагара 66 килограммага кхоачаеш лохйир йоаккха шура. ХIьта ший доахан детта юхатIаеначa Зинас 90 килограммага кхоачаеш лакхийр дерригача доахангара йоаккха шура. Цу хIамаша хьахьокх Вельхиевайна хIанз а доаханна дика Iунал де а, уж детта а, кхаба а ца ховлга, из гIулакх техкача, кхы хIама а ца деш дитар ферман кулгалхоша (заведующи Акмурзиева Б.). ДикагIа хургдар, нагахьа санна дикагIа йолча доярка шоай опыт дIайовзийтаргйолаш а тIехьабисараш Iомабергболаш а йола школа цар вIашагIъелла хиннаяларе.

Хьадда денна йола цхьа распорядок а доакъар дехкарна йола рацион а яц совхоза фермашка. Цудухьа, доакъар шортта хилар бахьан долаш, цхьаккха боарам а боацаш оза а ца озаш, хьаьш дуззаш дIаехк доаркаша силос, йол, концентраташ. Шура дукхагIа яккхарна массаза а аьттув болаш хилац из гIулакх. Цул совнагIа шура дукхагIа луча а кIезигагIа луча лекъача а доаханга доакъар цхьатарра кхоач.

Тамаш а яц, дийнахьа 25—35 килограмм силос юаш болча бахка ха гаргакхаьчача Iатто деш дола Iаса цамогаш, эсала, далар кхерам болаш хилар. Цу тайппара 8 Iаса деннад январь бетта пхелагIча отделене, ужжал дайнад вокх фермашка а.

Иштта харцахьа да шурийна дика дараш а во дараш а дийнахьа шозза детташ хилар. Цудухьа бакъ да хьалха латтача доярка яхар:

— Шера 4—5 эзар килограмм шура луш доахан да тхога, хIьта а дийнахьа шозза мара детта а деттац. Дийнахьа яьккха шура дIатела саг ца хилар (?!) мара кхы бахьан дац цун.

Кхы ала цхьаккха хIама дий цу нах?! Аьлча а дац пайдана.

Совхоза кулгалхоша (директор н. Кулбужев) кIезига теркалду животноводашта эшаш дола культурно-бытовой гIулакхаш. Цхьанна а ферме дац животноводаша салоIаргдола а хIама дуаргдола а цIа, дукхаза а гоаду спец. барзкъаш хьа ца луш, кхерамзен бокъонаш телхаю, 5—6 электрически лампочка яга езача доаханий отарашка йоагар цхьацца лампилг мара яц.

Цу хIамаша хьахойт совхоза, отделеней, фермай хьалхле лелаераша а зоотехникаша а животноводашцара шоай гIулакх тоаде дезилга. ДукхагIа йоакхо е еза наьха, хьеха деза царна — тIаккха гуш хургда цох хьахур: хьайбашкара йоаккха продукци дикка алсамъяргья, партен исторически XXI-гIча съездо яьча решенешца дувзаденна шийна хьалхашка латта декхараш кхоачащдулургда «Ингушски» совхозата.

П. ГАГИЕВ.

Химикий балха толамаш

Коммунистически къахьегама завод аьнна цIи тиллийта бокъо яккхарна шерагIа социалистически яхь а йоаржаяь керда толамаш доах Грозненски химзавода болхлоша.

Валови продукци арахецара февраль беттара план 113,2 процент кхоачашъяьй химикаша. Из январь беттарчул 4,3 процент тIех я. ДIахо лакхлуш латт арахецача продукцен дикал а. Масала, дерригa ацетони, 98,5 процент феноли цхьоалагIча сортах арахийцад.

Къьастта дика къахьийгар спирт даккхара февраль беттара план 123 процент кхоачашъяьча завода шоллагIча аргIан болхлошеи, инженерашеи, техникашеи. Эттара тIех план кхоачашйир нов. Козловс кулгалдеча № 32 йолча цехо. Доккхача хьинарца къахьегарца белгалъяьннай Кузнецова Ольгаси, Буянов Юреи, Николаенко Юлияси, Гришко Алинаси кулгалду сменаш.

А. ПУХОВИЦКИЙ.

Доахан дебадарнеи царех нийсагIа пайда эцарнеи, шинараш кхеделга вIашагIдолларнеи уж шоай ханнахьа бугIе дигарнеи могадеш дола гIулакхаш

Укх ворхI шера хьайбашкара йоала продукташ алсамъяхара хьакъехьа Советски Союза Коммунистически партен XXI-гIча съезда решенеш кхоачашъярна масса тайпа доахан чIоаггIа дебаданза даргдац.

Шуреи бежан дулхи алсамдаккхарна къьастта боккха лоархIам болаш да доахан дебадар.

Цу гIулакха РСФСР юрта боахама Министерстве совещани хилар совхозийи колхозийи специалистий а кулгалхой а, районни юрта боахама инспекцей, областейи краяйи юрта боахама управленей, автономни республикай юрта боахама министерствай, Iилман болхлой.

Совещане белгалдир, доахан дебадеш а уж лорадеш а Российски Федерацерча колхозашеи совхозашеи деча балхашта юкъе доккхий кхоачамбоацараш хилар.

Дуккха боахамаш да доахан Iаьхар дусилга хIанз а дIа ца доаккхаш, доаханнеи шинараштеи выбраковка дукха еш, уж бугIе дугилга дукха тIехьадоахаш. Из бахьан долаш Iалаьмате кIезига деб доахан.

Цхьабакъда, доахан дебадара гIулакх нийса вIашагIделлача колхозашкеи совхозашкеи чIоаггIа дегIадоагIа уж.

Доахан дика дегIадоаладаьд Хабаровски краян, Рязанскии, Ульяновскии, Калужскии областешкарча колхозашеи совхозашеи. Черсий-Балкхарой АССР-е 21,5 процент дийбад доахан 1958 шера.

Саратовски областерча «Красный Кут» яхача, Горьковски областерча «Культура» яхачеи Дзержинске цIерахчеи, Владимирски областерча «КИМ» яхача а «Кольчугинский» яхача а, Свердловски совхозаша 1958 шера доахан Iаьхара а ца дуташ, хIара 100 Iаттагара а шинарийгара а бIаьннел совгIа Iаса кхедаьд. Цу масалаша хьахьокх Российски Федерацен колхозашкеи совхозашкеи 20—25 процентал кIезигагIа доацаш укх шера доахан дебаде йиш йолга.

ДИККА ДОАХАН ДЕГIАДОАЛАДАРНА А ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ АЛСАМЪЯХАРНА А УКХ ЛОХЕРА ГIУЛАКХАШ ЧАКХДАХА МОГАДУ СОВЕЩАНЕС РОССИЙСКИ ФЕДЕРАЦЕН КОЛХОЗАШТЕИ СОВХОЗАШТЕИ:

Цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи шура дукхагIа яккха а болабенна, дуккхача доаханна выбраковка еш хилар бахьан долаш боахамера дерригa доахан кIезигдеш а шуреи дулхи кIезигагIа доаккхаргдолаш а дола гIулакхаш дIадаха деза. Бахкаргболаш бола цхьаккха етт тIера балийта йиш яц мелла кIезига цо шура лойя а.

Колхозийи совхозийи хьалхлелаерий, зоотехническии ветеринарнии болхлой керттера декхар лоархIалда хIара боахаме дуккха ха йоаккхийташ (10—12 шу) доахан кхоабилга а цудухьа царна выбраковка кIезигагIа елга а. Сеча Iаьсаштеи шинараштеи выбраковка ма йойла.

Районни юрта боахама инспекцес хьалхагIа тахка а техка шийна хетар оттадаь чакхъяьнначул тIехьагIа райисполкомашкара бокъо йоацаш а, хIьта совхозашка — автономни республикай юрта боахама министерствашеи облкрай юртбоахама управленешеи акт чIоагIъяьчул тIехьагIа мара доаханна выбраковка ергйоацаш йола порядок оттае еза.

Доахан цебаргдола керттера гIулакх да шинаргаш кхеделгеи шоай ханнахьа уж бугIе кхувлилгеи, цудухьа берригa зоотехнически болх тIаберзаьаь хила беза хIара шинарг лорадарнеи, хьалкхедарнеи, 16—18 бутт баьннача хана уж бугIе дигарнеи. Цу гIулакха могае езаш я, къьастта шинаргаш леладеш йола фермаш е бригадаш вIашагIъехкача Рязански областерча колхозийи совхозийи опыт. Шинаргаш кхаба а царна Iунал де а деза деннеи бийсаннеи 500—600 граммал кIезигагIа доацаш дулх царна тIаккхетаргдолаш а 16—18 бутт а баьнна уж бугIе дугача хана дийна долаш эзача 270—300 килограмм цар дозал хургдолаш а. Совещане харцахьа лоархI шинараш бугIе кхувлилга тIехьадаккха деза яхаш цхьаболча специалисташта хетараши цар дувцараши, зоотехнически бокъо йоацаш а боахама пайдана доацаш а уж хиларах тарра.

ХIара боахаме 16—18 бутт а кхы дукхагIа а ха яьнна дола шинараш къьастта группаш а яь сихха хьакъоастаде а бугIе дига а деза, хIьта цу ханага кхаьча дегIа эсала дуса шинараш дикагIа кхаба а леладе а деза, цхьан беттеи ах беттеи чухь уж метта доагIаргдолаш а бугIе дига йиш хургйолаш а. БугIе дига даьнна шинараш тиш ца далийтар духьа а, царга унахцIена Iаьсий дайтар духьа а, дехкачул тIехьагIа шура алсамъялийтар духьа а шортта царна доакъар хилийта а хадданза царна Iунал де а деза. Шинарашта тIулакх деш болча хана луш дола алапи, царна дулх тIаккхетаргa хьежжа тела деза.

Къьастта теркам тIабахийта беза пхоарача шинарашта Iунал дарaи уж дахка кийчдараи. Цун духьа шинараш дахкале ши-кхо бутт хьалхагIа доярукашка дIадала деза Iунал дарна.

ХIара боахам чурча доахах пайда дикагIа эцанза барг ца хилар лоархI совещане. Цу гIулакха эггара хьалха динза даргдоацаш да, хIара етт бехка цхьа бутт боаллашехьа а юха бугIе боагIаргбола хIама дар, бугIе даьхка доахан ханнахьа довзар, дехкачул тIехьагIа цхьа бутт балалехьа уж бугIе дугилга а цкъа бугIе дигача хана шозза пхьрдайтилга а. Декхар оттаде деза хIара Iатто пхе шера ялх Iаса дергдолаш, хIьта хIара 100 Iаттои шинарои 105—110 Iаса дергдолаш.

Доахан дехкачул тIехьагIа бугIе ца дугаш дукхагIа гоаде деза яхаш цхьаболча Iилман болхлоша деш дола хьехамаш мегаргдоацаш а лоархIалда, хIьта уж бугIе ца дугаш хьедолийташ йола цхьадолча боахамий практика харцахьа а лоархIалда. Нагахьа санна етт бугIе ца боагIаш биса бале, бехкачул тIехьагIа бутт балалехьа из бугIе бигабеце, е бигабале а Iаса ца лоацалуш бисабале, цун бахьанаш хьагуча а даьха, сихха бугIе бига беза. БугIе дигачул тIехьагIа цхьа-ши бутт массаза боала хьаьлийи шинараши пхоара да е дац хьажар духьа царна тохкам бе беза, хIьта нагахьа санна пхоара доацаш бежан нийслойя цар Iаса лоацаргдолча тайпара пхьрдайта деза уж.

Доахан дикагIа цхьардалийтар духьа къьастта уйла тIаяхийта еза уж даьгIенашка ца дажаш чусецача хана нийса кхабарна а Iунал дарна а, дахка ха хьатIаккхаьчача хана уж дика тоаденна хургдолаш. ХIьта а деттача доахангара юкъа шура дукхагIа яккхар духьа ханал хьалха лакъийта мегаргдац доахан, цудухьа цар лекъа йоаккха ха мамогга кIезигагIа хилийта еза — 30—45 денал совгIа йоацаш.

Доахах цкъа дехкачул тIехьагIа кхы дахка йиш йоацаш дола цамогар ца кхетийтар духьа царга дахкача хана лаьрххIа хьежа веза, хIьта иштта шамараш ца талхийташ лораде а деза. Доахан чусоцадаь кхоабача хана хан-ханнахьа арэ а доахаш мукъа лелийта деза.

Хьайбай боахам тIарча болхлошта, дикагIча колхозашка теллача тайпара алапел совнагIа ахча тела дезаш лоархI совещанес доахани шинараши ханнахьа бугIе дигарах а из гIулакх дика чакхдаккхарах а.

Цул кIезигагIа лоархIам болаш дац бугIаш Iалашъелга а, кхоабилга а, царех пайда дикагIа эцилга а, хадданза уж пайдана йий хьежилга а.

1959—1960 шерашка массайолча колхозашкеи совхозашкеи доаханна искусственни осеменени ергйола гIулакх дIадоладе деза.

Искусственни осеменени ярна станцеши пункташи вIашагIйохкача хана бугIаш унахцIена хиларга хьажа веза. Трихомонозоми, вибриозоми, кхыйола дIа-юха дувла лазараши долаш йола бугIаш доаханца лелийта мегаргьяц.

Племенной совхозашкареи колхозий племенной фермашкареи толашагIа йола бугIаш хьа а къестаеш хьалкхее а уж фуна дика йий хьежа а деза.

Юкъара доахан дебадар духьа бахача нахагара кагий а доккхий а доахан ийде деза.

Дебаш латта доахан дIатардар духьа а, хьайбашкара йоаккхача продукцега къахьегам кIезигагIа дIабахийтар духьа а, из хьаяккхарга дIабода мах лохбар духьа а доахан кортамукъа леладелга вIаштIехьдаккха деза колхозашкеи совхозашкеи.

ДIахо йодача хана хьайбай боахам дегIабоалабарна керттера гIулакх да шортта доакъар Iалашделга, къьастта а хьажкIаш дукхагIа кхеелга. Зонашка хьежжа дIа а ювш хьажкIаш дика хьувкъаеш кхеярца цхьана, колхозашкеи совхозашкеи доакъарийна лаьрхIа дукхагIа дIае еза коартолаш, шекар доаккха свекла, бахчевой культураш, клевер, люцерна, вико-кен вIашагIъэбаь дIайийна буц, люпина, кхыйола белкаш дукхагIа йоахка культураш, цонаши даьгIенаши тоае еза. дIаювш йолча баьций даьгIенаш шерье еза.

Укх лакхехьа белгалдаь гIулакхаш колхозашкеи совхозашкеи дIакхачийтар бакъахьа лоархI совещане, бригадашка сихха уж дийца а дийца, царга гIолла укх шерре а денз доахан дебадара гIулакх дикка тоадарна.

ЛИТЕРАТУРАН ОАГIУВ

Хь-Б. МУТАЛИЕВ.

Толамий новкъа

Толамий гIа боах
Вай Партес
Адам бахьан,
Адмий духьа ду цо
Ше деш дола доал.
Ер чакхдаккха деза
Партес аьлча тахан,
Кхоана наха
— Ер даьдаьннад!—
Аьле оал.

Парти я из
Къахьегама боахар сома
Кхолламгара
Сага биллаь
Боага сийг.
Дац цун бIарго
Чу ца лоацаш
Цхьаккха хIама,
Эрий ара а
Беркате хьувкъ
Цо був фийг.

Семилеткан наькъо
Дуг вай коммунизме.
Из никъ,
Хано тохкаш,
Къувсаш кийчбаь ба.
Адмий кулго
Вайгахь мел ю
Дунен хозне
Цунна тоам беш,
Цунга шийга йодаш я.

Тахaненах
Йохаргйоаца
ГIала яьча
Вайна ховргда
Кхоане хозагI Iалашъе.
Денгар-денга
Ираз дукхагI
Дебош долча
Толамашта
ТIахьехаш да
Вахар ше!

Хьасан МЕХТИЕВ.

Коммунизме

(нохчий меттала)

Тхо доьлха тхайн новкъа,
Цхьанна хIумнах ца
кхоьруш
Ленинан серлонца
Партийн куьйгаллица.

Тхоьца бу вежари:
Китайцаш, вьетнамцаш,
Чехаш, словакаш,
Полякаш, венграш.

Социализман толамо,
Цуьнан дуьненан боламо,
Самадаьхна халкъаш
Ду шайна маршо лоьхаш.

Уьш а тхан новкъа гIурду,
Церан оха вошалла дир ду,
Америка ма ялахь дакъаза,

Европа ма гIохьа бердах!

Хьовсийша дуьненан
машаран боламе,
Хилийша кхетаме, хьекъале!
Тхо-м дохалурдац шуьга,
Ядерни герзаш-м тхоьгахьа
дай шорта.

Тхуна тIом ца беза,
Тхуна зулум ца деза,
Довла йохье,
Дахарна, даарна.

Тхо доьлха тхайн новкъа
Цхьанна хIумнах ца
кхоьруш,
Ленинан серлонца
Партийн куьйгаллица!

Хьамзат ОСМИЕВ.

Нана-даьхе

Берацара наьна безам,
БIайха безам,
Форда хий мо дукха ба,
Бера наьнах бола тешам,
Дега тешам,
Болат санна, чIоагIа ба.

Ший кIай накха бера хьокха
Хайна нана,
Даьхе, хьона тара я,
Цудухь оал хьох
«нана-Даьхе»,
Цудухь тха хьо,
Тхоай са санна, еза я.

Нанас бера тела безам,
Нана-Даьхе,
Iа телачул дукхагI бац,
Бера наьнах бола тешам
Шоайла боацаш
Хьа къамашка цхьаккха дац.

Тоалуш, чIоагIлуш хьа ма
боагIа,
Нана-Даьхе,
Хьа къамашта юкъе барт,
ХIара сега дег тIа доагIа —
Талха, тайна —
Вокхан дего яха барт.

Махьмад ЛЬЯНОВ.

Аз доккхал ду

Жовхьаре даьхе —
Са халкъан сийрда кхоллам!
Хьан, Сенца
Са хьоцар безам бустаргба?
Хьа гIулакхий доккхал,
Таханар хьа толам
Фу мах баь дуненна
Хоасто могаргда?

Уйла ю аз кура,
Доккхал ду ца хаддаш
Хьа цу мархIа кхийна
ВоI се хиларах,

Хьа тIехьенца денна
Йоахаш коталонаш,
Ираза уж сомаш
Айса богIарах.

Седкъашкахь урагIа
Ракеташ ухийташ,
Ер дуне цецдоаха
Халкъ сай хиларах,
Сийрда герб дIакхухьаш,
Космосе го боахаш
Сай халкъо кхелла
Планета леларах.

Хасмохьмад Эдилов.

Декар ду илли

Хамхоев Ахьмаде

(нохчий меттала)

Йиц ца ло, некъ лоьхуш,
очакхийх ларлуш,
Ахь хьалхалелийна хьан
накъост—гIаж.
Замано чабол ярх, шерех
деш къурдаш,
Дицлург ца хиллера хьан
дека аз.
Даханчу шерийн лар юьхь
тIехь ю билгал,
Сирделла коьртан чоьш,
дог къена дац.
Ницкъ сов бу хьан иллин,
иллийшца биццал,
КIезгаллех, сонталлех
и бешаш бац.

Хьан иллин хьоме аз
лаьмнашна деза,
Малх къега аренаш цо
екайо.
Цо хьоьсту толамаш,
хьоьсту цо безам,
Халкъашна машар а цо
кхайкхабо.
Со теша хьох, накъост,
хьан иллийх теша,
Халкъийн ирс хестадеш и
декар ду,
И къона кхочур ду комму-
нан беша
Вайн Партин толамаш цо
хестор бу.

З. Муталибов

Нохч-ГIалгIайн празднични марш

(нохчий меттала)

Дегнаш даккхий дедеш ду
Вайн советски дахар
Адам кхузахь паргIат ду
Токхе хилла бахам.
Оьрсий, нохчий, гIалгIай бу
Цхьа доьзалаш а хилла
Бертахь хьанал къахьоьгуш
Ирсе боьду некъ билла

Припев:

Парти,
Ленина кхоьллина тхан
ирс ду хьо,
Даим —
Хьан сий деш, пусур
деш хир ду тхо
Сан мохк,
Дуьненна сирла некъ
гойтуш бу хьо,
Ахь тхан

Кхане а жавхIарийх
лепайо!
Ленин — халкъан тхьамда
ву —
Адмаш паргIат даьхнарг,
Цуьнан турпал лаам бу
Лаьмнаш серла даьхнарг,—

Припев:

Коммунистийн парти ю
Тхьамдин весет кхочушдеш
Коммунизме вай дуьгуш
Дуьненна нур лепадеш.

Припев:

Арахь ялташ хьекъадо
«ХIай беркат яI!» — аллал,
Юкъара даьхний дебадо
Алссам маша даллал,—
Нефть доккху и вышканаш
Хьуьнах терра луьста ю,
И дерриге беркаташ —
Вайна делларг парти ю.

Ювсап ЧАХКИЕВ.

БIаьсти йоагIа

Iуйре йоагIа сийрдаяьнна,
Хьазилгаша деллад цIар.
«БIаьсти йоагIа», яхаш
санна
Хьувз уж, хоза сакъерд
цар.

Сецца коа тIа араваьнна,
Цхьацца деш ва воккха
саг.
Юрт юкъ-юкъе
сомаяьнна,
Цхьацанахьа пишкаш
йоаг.

БIаьсти! Хьо беркате яргья!
Шера ха яц хьол хозагI.
Кастта гота араяргья.
Юрта кIезга хургба нах.

Махьмад ПЛИЕВ.

Вахар

Даа-дувха мара саг ца
вахаре,
Вахар, ма мах бацар хьа
ба-м.
Къовсамца денна хьо керда
ца доахаре,
Вахар, ма къахьа хургбар
хьа чам.
Цу дуIо ловзо из боккха
форд санна
Даиман, вахар, хьо
кхехкаш децаре,
Къахьегарий кулгашца
хьо денна,
Са вахар, эрга ца
доахаре.
Ма берг бацар хьа хам,
Ма мах бацар хьа ба-м.

Саид ЧАХКИЕВ.

Гуйра

Гаьний гIа Iолегаш дайча,
Гуйра я ма ала.
ГIаргIураш йолхаш яйча,
Гуйра я ма ала.

Ара латташ холаш
дайча,
Гуйра я ма ала,
Ци лоацлулга хьайна
хайча,
Гуйра я ма ала.

Школе бераш долхаш дайча,
Гуйра я ма ала...
Езачунна дагар ваьлча,
Гуйра йолга халахь.

Седкъа хьахинна бале...

(Юмористически дувцар)

Шортта тIайоагIар бийса. Малх чубизабар, мело хьекхаш мух бар, хIаьта а дикка йIайха яр. Къаьстта хала дар из йIовхал ла Мухтара. Цу дIаьхача ахкан дийнахьа цун кер чу баьннабацар цхьа хи тIадам а е цхьаккха тайпа дуа хIама а. ГIоарал а дайна, дIа-юха хьа низ боацаш, сатийна вагIар бусалба саг. Марха дар цун. IажагIа бос бар цун чо тIа боацаш, хиво керчабаь кхера санна, герга болча керта, доккха сибат долча бата, гIийлача, докъаденнача кулгий.

Мархий бутт болабенна кхойтлагIа ди мара дацар. Фу хургд-хьогI Мухтарах бIарчча бутт кхаьбача? «Ши ди кхаьбача аттагIа ма хургдий яхаш», наха дувцар бакъдале,— «Пхийттанега кхаччалца марха гувна тIа дода, Пхийттанегара даьлча тувнах чудерз». Иштта ший дагахьа цхьацца уйлаш йора Мухтара. Михо эгайора еза Iажий гаьнаш, хьазилгаш Iехар, декаш дар чIагирграш. Хозача ханацара а оалхазарий иллешцара а... — дерригача дуненцара безам дIабаьннабар Мухтара. Во бирса човхавир, цо берий пандар лехкаш вола вIи кIаьнк: «ДIавала, саца! Фу йиш я Iа лекхар?» — Бер пандарца оаз яккха гIертар: «Хье йоагIе еде йола, ва Лорса Лида»...— «Хьона еза Лорса Лида, зунгат! Цул дикагIа да хьона седкъа хьахиннабий хьоже. Седкъа хьахиннабале — марха даста ха хиннай!».

— ЭгIаз ваха гIийрта кIаьнк, ше човхавар диц а денна, гIадваха дадена гIулакх де цIагIара араведар. Цу хана Мухтара шиптахьа хьаозадир истола тIа латта дуа хIама, хезар цунна: — Ва дади, хIама даа хьаина! Хьахиннаб хьона. седъа, седкъа хьахиннаб», — цIогIа а детташ чуведар зIамига Мурад. Цкъарчоа: «Ха хинна йин-хьогI» — аьнна, хийтар Мухтара. ТIаккха кхы дукха уйла а ца еш дIакхайда шозза къург баь бIарчча курашка хии чуяхиттар цо, цул тIехьагIа сискалах йоккха церг техар. Динахь сарралца хьоа-ца даьча мохчало чIоагIа болх бора, доккха Iаьржа бIаргаш тIадаьхкадар. Кхайкавора Мухтар. Хьачуяьннача сесага аьлар: «Дукха, дукха. Сих ма ле—». ТIаккха корзагIа яьнна тIатехар: «Цlерах яга со, хIанз фу дир Iа! Марха доха ма дирий Iа-м, ах сахьата сатоха маганзарий хьона?».

Гоштас а кхоабар марха. Цунна-м «аттагIа» дар из кхоабаш. Iуйран малх хьабаьнна сарахьа чубиззалца коа гIулакх деш, цIагIа ноанал деш хулар из. Из-м йицлора шии ханнахьа хIама даа мархий бутт боацаш вешта а. ХIанз-м...

Тоьлла ха лькkхар Мухтара йист ца хулалуш: йоккха чIегилг яр цун бага яьллар. Сискал харц къамарга а яккха кхайкавора къонах: бIаргех хи тIадамаш Iолегар. Цул тIехьагIа меттавеча Мухтара ше бакъвеш къамаьл де волавелар: «ДIа бIижа кIориго-м йоах, седкъа хьахиннаб. Хьавел укхаза! — аьнна цIогIа техар Мухтара. — Хьахьокхал, мичаб из седкъа? — ХIама кхаьллача даь-даь гIар чIоагIагIа йоагIар. Миска, бхераш хьатIавера зIамига кIаьнкаш — «Мичаб из, хьахьокхал седкъа?»—цIаькха човхадир Мухтара бер. ЧIоагIа дехке ваьнна вар из. ХIаьта а ший бага йисар къург а баь, Iочуйнар цо. Бехказа вахача Мурадас араувзавора дади. Кхы из хьа а ца гIетта, корага вахар кIаьнк. Дукха ха яллехьа цIогIа, техар Мурада: ДIа бода, дади! ДIа бода седкъа! — гIад а ваха кхувсалора Мурад. Мухтар а Гошта а корага бахар. «—Седкъа лелаш хули!?» Шинне а аьлар цар. Цу ханна хьачу ваьлар балхара чувоагIа Мувса, цар воI.

Электрически лампа хIапа сагац, оаш? Баьде ма йий укх чу. Седкъа бода, седкъа бода!— Яхаш цIогIа детташ кхувсалора кIаьнк. Из шийна хьахезача чуха сийрда хийтар Мувсаина. ДIакхайда ле тIера Iояьккха фурашки костюми мIарах хьал а эхка, чехкка дIагIа вахар из уж болча корага. ТIаккха доаккхал а деш, аьлар цо: — Из даьра я кхоалагIа Советски Искусственни спутник. «Аь! седкъа беци из? — аьнна тамаш йир даси наааси. — Даьра ба! Хьаьта а Шоана хета седкъа-м бац. Из ба вай Советски Iиламхоша хьа а баь урагIа бахийта седкъа!

— Остохпурулла седкъа урагIа ухийташ хули. ТIаккха-м марха кхаба а дезий хIогI ди лелаба а безий? — хаьттар Гоштас. Ше аьнначоах кхера а енна бaгe дIакъайлар цо, кулг тIа а дилла. Кхераш бIара хьежар сесаг мара. Вож-м мотт сеца саг мо мара йист хургволаш вацар. Фу аргдар цо?

Цун ала хIама дацар. Ший бIаргашта, шийна бIарга байра цунна «седкъа».

Вожаш мо къега а къегаш, кIезига «боккхагIа» а болаш бар цуна байна седкъа. Наха урагIа бахийта седкъа леле — марха тхаба дезац, дагахьа аьлар Мухтара.

Ший дезалга аьлар къонахчо: — Фу деш латт шо? Iоховша хIама дуаргда вай.

Цу бийсан ханал хьалхагIа пхьор а диар цар, марха а ца дехкаш Iо а бийшар уж.

Б. БАШИРОВ.

Критикеи библиографии

Хь. ОСМИЕВ.

„Къона дегаш“[1]

Дуккхача хана денз художественни произведенеш язъеш а, писателий Союза членаш болаш а болча новкъостел совнагIа, укх тIеххьарча хана вайна дуккха а хьагучабувл, Коммунистически партес даьман чакхйоаха къамашта юкъера ленински нийса политика бахьан долаш тIа-тIа тоалуш доагIача вай литературанна юкъе бахка лерхIаш, стихаш, дувцараш, очеркаш язъеш бола кагий нах. Иштарча къонача йоазонхой произведенеш я ше оттадаьча «Къона дегаш» яхача сборника тIа новкъоста Ю. Чахкиевс юкъе яхийтараш.

ГIалгIай къонача писателашха волча 16 сега произведенеш я цу сборника тIа. Алхха цу авторий списко а къаьгга тешал ду вай мехкарча къамий культура дегIайоалаярна Iалаьмате чIоагIа йоакхо еш Коммунистически парти а Советски правительство а хиларна. Сборник шин даькъах латт: поэзехи прозахи. Авторий дукхалга диллача а, произведеней боарамга диллача а оңдда тIех да поэзен дакъа.

«Къона дегаш» яхача сборника юкъе яхача стихашца дукха я шоаш тIа дувцаш долча хIаман сурт гойташ, из хIама дег чу дужаргдолча тайпара хоза вIаштIехьадаьккха язъяь стихаш.

Сборника тIара дукхагIа йола стихаш цIенача дег тIара, боккхача безамца Коммунистически партена, шоай хьамсарча социалистически Даьхенна, сийлахь-воккхача Ленина, цIаккха а къалургдоацача цун хьехамашта , СССР-а къамашта юкъерча доттагIаленна, дерригача дунен тIарча къахьегамхой интернациональни декхарашта хетаяь я. Коммунистически обществе товргдоацача тIехьадисаьча воча тIулакхашца лоаттабеча къовсама гIодеш, вай кердача, иразерча вахара эша толашагIа дола гIулакхаш хьаллоацаш, царна никъ боахаш я царцара нонагIа йола произведенеш.

ХIара советски сага ший са санна дукха еза ший социалистически Даьхе, цхьабакъда, социалистически Даьхе яхача боккхача мехка къаьстта бочагIа йолаш а моттигаш хул наьха. Сега дег тIа хула из уйла хоза сурт оттош, мет-меттахьара дош оалаш кхайкаю къонача поэта Сакаловс:

Қазаха хоза хет ший шаьра аре,
Эрсечо Волгах жовхьар да оал,
Тундрах ненцашта а хеталу
даьри,
Эстонца форд байча дог
гIоздоал.
Хьа шийла шовдаш наьна шура
я-кха,
Ди-бийса даьккхадац хьо йицъяь,
Қавказ!
(«ДаьгIасте»)

Къонача поэташта юкъе дукхагIа а дикагIа а язду ала йиш йолаш вола поэт Чахкиев Капитон чIоагIа тешаш ва советски мехка доллача хIамангa а низкхоачаргхиларах. Советски саго кастта сигаленаш караерзаергхиларах бIубенна а, цох дег тIа йоккха курал йолаш а ва поэт:

Сигле техка
Гила бергба
Са мехко,
Iаламан низ
Бе болларгба
Цун саго.
Iаьржа боадо
Йодаргья ше
КIалйиса,
ДоагIа шераш
Хургда чIоагIагI
БIаргбизаь.

Чулоацамга а формага а диллача дика стихаш еннай цу сборника тIа къонача поэташа Чахкиев Ювсапа, Чахкиев СаIида, Плиев Махьмад-СаIида, Плиев Махьмада, Осмиев Яхьяс, Тумгоев Мгхьмада, иштта кхыбараша а.

Сборника тIара дукхагIа йола стихаш кхоачамболлаш дика яле а, «Къона дегаш» яхача сборника цхьацца йолча стихай цхьа дола кхоачамбоацараш дувца безам ба са, цар автораштa дIахо йодача хана пох пайда балга дага а кхоабаш,

Сборника тIарча дуккхача стихаех доахка, сайна юкъара хета кхоачамбоацараш белгалдоахаргда аз. Царех керттера дар да, сона хетаргахьа, поэташа шоай стихаш тIа шоаш дувцача хIаман сурт дикагIа оттаргдола дош, дикагIа южаргйола рифма, стиха чулоацамца дикагIа товргйола ритм лохаш къа кIезига хьегар. Шоаш яздеш долча дешай маIан хозза уйла а яь тахкац цхьацца болча поэташа. Цудухьа хила тарлу масала, Чахкиев Капитона «Даьй-мохк» яхача стиха тIара «мол аз мезал мерза модз» яхараш санна дола дешаш. ХIаман белгало цу хIаман белгалонца шийца йиста йиш яц. Модз мезал мерзагIа да аьлча нийса дац, хIана аьлча, модз, модз мо мара, кхы мерзагIа хила йиш яц.

Дукха стихаш нийслу сборника тIа рифмаш чIоагIа эсала йолаш. Масала, кхоачамболлаш дика чулоацам а болаш йолча Галаев Хьасана «Даьре коч» яхача стихотворене тIара рифмаш юкъера денз юхе яллалца «чунга — чунга» яхаш Iочакхйоал.

Ужаш рифмаш-м я, цхьабакъда, аттача гIолла хьалеха а, цудухьа эсала а я уж.

ТIеххьара цхьа-ши алап цхьатарра хилча цох рифма хулаш санна, бокъонца йола рифма хьалахара къа а ца хьегаш, цар тIеххьара цаI е массехк алап цхьатарра доагIе, рифма я, аьле, эггара хьалха дагадеха дош язду цхьацца болча къонача поэташа.

Ший «Пхьагали пхьиди» яхача стиха тIа, «пхьидо аьлар» яхача мугIарца рифма йоагIаш дола дош лахавеннача С. Чахкиевс пхьагалах «зовза аькха-эр» йоах. Пхьагалах эр мишта хул?!

Дешах доала маIан малагIа да уйла а ца еш, ший йоацача моттиге оттадича дош мел «баьде» хул а, ше доагIача оттадича из мел чIоагIа къаг а дика хьахьокх укх масалаша:

Плиев Махьмад-СаIида «Летчика кIаьнк» яхача стиха тIа я куплет:

Сийрда баьнна лира малх
Дунен йIовхал телаш ба,
Ший книжкаш Iо а лехка
КIаьнк цу сигал хьежаш ва.

«Лир дола малх», «лире малх» алара меттел аьннад поэто «лира малх». Вай меттала «лира» яхача деша маIан «къиза», «дорха», «бирса» яхар да. Цудухьа «малх» яхача дешаца из вIалла а товш дац — цу стихотворене тIа из дош ший йоацача моттиге латт,

«Къонахчо даьй сий доадергдац» яхача стихотворене тIа К. Чахкиевс йоах:

Қаш санна цIимхар, унзар,
баьде
Фашистий лира набахте..,

«Лира» яха дош укхаза ше доагIача метте эттад. Цудухьа цо, бIарешта духьал латташ санна, фашистий наоахтен къиза сурт оттаду.

Ритман гIулакх вIашгIехьа доацаш а я цхьайола стихаш, хIаьта ритм лертIа хилар стих тоаеш долча керттерча гIулакххех гIулакх да. Нагахьа санна хьо вахача хьа цIенаIар тIарча лоаме пхи лагIа дале, цу цIагIа чулестача хьа ког цу пхе лагIага дIаIам, хIаьта нагахьа санна, массаз а уж пхи лагIа хиннача метте, цIаьхха, вIалла хьона дага а доацаш, керда лагIа техача, е юкъера даьккхача, цу кердача боарамга юхаIаммалца, хьа ког дIабетталургба.

Иштта да ритман гIулакх а.

ХIара куплетацарча хьалхарчен кхоалагIчен мугIарий бархI-бархI слог йолаш Iойодача «Безаме да вахар» яхача Плиев Амира стихотворене кхоалагIча куплета тIа из боарам хувцалу — хьалхарча мугIара 9 слоги кхоалагIча мугIара 8 слоги хул. Цигга стихотворени ритманна «астагIа эккх».

Чахкиев Ювсапа «Ленин» яха стихотворени хIара куплета биьлагIча мугIара бархI-бархI слог йолча боарамехь язъяь я, хIаьта а, шоллагIча куплетерча мугIар тIа нийс слог а этте, «гIол боал» цун боарам. Иштта ритманна «астагIа» я «Комсомольца дицлургдац» яха Плиев Махьмад-СаIида стих а.

Дуккхача стихашца нийслуш а, мамогга дIадаккха хьажа дезаш а гIулакх да, ритм «тоаяр» духьа, е цхьаккха бахьан доацаш, вIалла вай ца оалача порядках предложенецара дешаш увттадар. «Берий хьаьша воагIа» яха ший стих дIайолалуча М. Тумгоевс укх тайпара мугI боалабаьб:

Хьатlакхоачаш латт шу керда.

ГIалгIаша ишта цIаккха а алац. Цар оал: «ХьатIакхоачаш латт керда шу».

Цу тайпара моттигаш кхыча стихаш тIа а дукха нийслуш я. Масала, сборника 24-ча оагIон тIа: «Мерза вошал къамий», аьннад, «Къамий мерза вошал» ала дезача метте, 30-ча оагIон тIа «Даьхен га дохкарг аз дунен духь дац», аьннад, «Дунен духь аз Даьхен га дохкаргдац» алара меттел.

Ше хержаьча ритманна, лехаьча мугIарца слог совгIа ма хилле а, цхьан деша тIеххьара слог «дIа а кхаьлле», мугIаращцара слогаш «нийсъеш» Iаьдал да цхьацца болча поэтий.

ВIаши дувзадала йиш йоаца хIамаш дувза гIерташ моттигаш а нийслу цхьацца йолча стихаш тIа. Масала, «Лейла» яхача стиха тIа Плиев Махьмад-СаIида йоах:

Ва Лайла, хьо йоацча сатем бац,
Даьхен га дохкарг аз дунен духь
дац.

Нов. Плиев, Даьхен га дохкаргдоацаш хьо хиларнен Лайлас хьа сатем боабаран юкъе цхьаккха а бувзам бац.

Махьмад-СаIида «АтагIа» яхача стихотворене тIа (оагIув 31) укх тайпара мугIараш да:

Езар бахьан ловза ког,
ЙоIо хьеста къона дог
Шортта тохалу...

Еза йоI дагаехача, из бIаргаяйча дог тохалу аьлча, товш да. Цхьабакъда, «езар бахьан ловза ког шортта тохалу» яхар фуд ха хала да. Хетаргахьа, цхьаккха хьисап а доацаш «дог» яхача дешаца дика рифма хулаш дола «ког» яха дош доаладар духьа дIааьнад из поэто.

Сборника 90-ча оагIон тIа поэта Чахкиев Ювсапа стиха тIа я укх тайпара предложени: «ХIана бовцал чам са хица? Из предложени грамматически нийса яц. Ала дезар: «ХIана бовцал са хицара чам?» 99-ча оагIон тIа да «Маьрша да шо, деза хьаьший». Цу предложенецара белгалдаь дош а нийса латтац. Ала дезар: «Маьрша дахка шо, деза хьаьший».

Проза кIезигагIа я сборника тIа. Къаьстта сакъердам боалаш дешалуш а, цар автораша дIахо йодача хана кхы а дикагIа йола произведенеш язъергхиларах тешавеш а да сборника тIа кепа теха «ГIолмарзий дехке валар» яха Ведзижева Идрисеи «Мишта дехар доттагIал» яха Сакалов Джалауддинеи дувцараш.

Шоаш цхьаккха хIама хьа а ца деш, наха хьийгаьча къих баха гIерта, вай общественна чIоагIа зене бола нах (ГIолмарзеи цун къонгаши) гучабоахаш, общественни уйла царна духьал йоахаш да Ведзижев Идриса «ГIолмарзий дехке валар» яха дувцар. Иштта харц новкъа ший дезал Iомабеш волча ГIолмарзийца цхьан-цхьан авторо ший дувцар тIа хьахьокх коммунистически хьисапе баха а. деша а, болх бе а ший дезал Iомабеш вола совхоза болхло Махьмад.

Массаз а из хуллача тайпара, гайна-ганза, ГIолмарзас къоалага баьха цун къонгаш судаш а яь набахта бохк, хIаьта цунна лоаллаха вахаш волча Махьмада дезал наьха безам шоашта тIехьа а болаш, нах хьаггал барггайна, хоза къахьегаш, маьрша бахаш ба.

Вахара маIан къахьегам хилар хьалхадоахаш, сина салоIам къахьегамах бе Iомабеш кхеоу Махьмада ший дезал.

ЦIенача меттаца дика теша а веш Ведзижевс хьахьекхаьб коммунистически хьисапе баха, болх бе, денна гучаювла керда говзалаш Iомае ховш бола дезал. Иштта дикача дезала уллув хьахьекхаьча ГIолмарзий дезало дувцар дешашволчун керахь йоккха эгIазал гIеттаю балхах къехкарашта духьал, наьха чотах баха ловш, къоала а кхыча вочa гIулакхашта а тIакхувш болчарна духьал. Дувцара мах беча хана ларкIа деза керттердар из да. Дувцар тIа дукха да халкъа кицаш, цар чIоагIа тоаду дувцар.

Цхьа хIама да дувцар тIа дешашвар дика ца тешаш.

«Кхы сай де хIама ца хилча аз-м наьха картах гIадж хьекхе жIалеш Iоахадий а се волга ма хойтар, — яхаш, барайтта шу даьнна вола ший воI низагIа къоала араваьха ГIолмарза, кхоачаш шу а далалехьа, дувцар тIа ма яххара, ший никъ харц хиларах бокъонца кIоаргга кхета а кхийтта, цох керда саг хилар аьлча тешац. Аьттув баьлча ше массаза а лелабаьча бIехача наькъ тIа а варгволаш, кхы де хIама доацаш кIалвисарах деш къамаьл хет ГIолмарзас дувцар чакхдоаллача дечох.

ГIолмарзий «хувцаваларах» теша хала да, хIана аьлча, цу ше хьабенача наькъах лаьца из кхыметтел ше-шийца дагаваьнна а моттиг кораягIац дерригача дувцар тIара. ХIаьта гIулакхаца-м хIаьта а вета а хьахьекхаьдац цо из. Из дувцара кхоачам боацар хет сона.

«Мишта дехар доттагIал» яхача Сакалова дувцар тIа вувц массадолча хIамал дезагIа ахча лоархIаш, сом ца дала ший «мерзача» доттагIчох къаста кийча волаш, къахьегилга сецца дита а дитаь, базара тIехьаваьнна саг Хьасан. Базара тIехьавалар, къа ца хьегар эггара дукхагIа саг йирчавоаккхаш гIулакх да, аьнна, дешашволчoa хетаденнача хана, дувцар чакхдоаллача хаттар оттаду авторо: «Маца кхетаргда-те вай иштта къа ца хьегаш лелачарех доалача зенах?»

Мотт цIена, шаьра болаш а, дешачарна кхетам луш а дувцар да «Мишта дехар доттагIал»,

Даурбековс яздаьча «Чокхи» яхача дувцара чулоацам лоацціга аьлча ер ба: Хадии Мадии ши энгар я. Хади йоккхагIа я, Мади зIамагIа я. Маьр вошас Iумарас ший зIамагIча несийга — Мадега маша бера чокхи де, аьнна. ЙоккхагIча несас — Хаде, шийна чокхи де ца ховшехь а, «аз дергда чокхи-м гIалгIай мел йолча кхалсагал дикагIа»,— аьнна, маша дIабоакх. Хьийзаь, лийнна, эггара тIехьа а даь даьлча, чокхи укх тайпара хилар: «Цхьа хатта кига тIа дар, шоллагIдар букъа тIа дар, хобадаьчара а дацар из вIаштIехьа»...

Из «дикача» несас даь «башха» чокхи тIа а дийхаь «цIенна хьалхашка дагIача бIара кIал, ши пхьарс дIа а бахийта, зонтак санна гIетта латташ чокхи а долаш, когa-бухьара халха волавелар из (Iумар). Тоаденнача ловзарга гIулакх деш латтача саго санна, тIоараш техар ийчен тIа латтача Маде...» (Энгарцара нийсхо яьннаяр цун!).

Коа юкъе халха вувла Iумар бIарга а вайна «тоIаяь бохкарца йийхка хих йиззаь йола кIудал букъа тIа а ягIаш, хи тIара йоагIа Товзи (ханна нийсъенна, маьре а хинна кхалсаг я из) улица наькъ тIа.., халха йолаелар...»

Дувцара чулоацам из ба. Вай наха юкъе хулаш хIамаш дац дувцараш, е иштта хилча бакъахьа хийтта саг хьага везаш, хьалхадаккха, дагадохийта эшаш хIама а дац царех цхьаккха а.

Дувцар дийшаь ваьлча автор ала гIертар фуд ца ховш вус дешашвар.

«Къона дегаш» яхача сборника мах лакхбеш, кхоачам болаш дика язъяь я цу тIара летчикаx-турпалхочох, гIалгIай къаман сийдолча воIах Мальсагов Татархана Альмадах язъяь «Майра летчик» яха Галаев Хьасана очерки Зубайраев Лаьчий къонгаш бувцаш язъяь «Вежарий — спортсменаш» яха Даурбеков Закречун очерки.

ГIалгIай меттала язъеш йола проза дукхагIа хила езилга хьахьокх сборника тIа прозас лаьцана даькъо.

Шоай произведеней чулоацам айхагIа бувза беза къонача поэташа тIагIертта коммунизм хьалъеш йоаллача вай социалистически обществон таханарча декхарашца, къа дукхагIа хьега деза поэтически дика образ, рифма лаха, цIенагIа бувца беза наьна мотт, кIоаргагIа Iомае еза эрсий а СССР-е дахача кхыча къамий а литература — тIаккха вай кхы а дикагIа ка йоалаш дIахьургда вой меттала йола литература дегIайоалаелга.

[1] «Къона дегаш», гIалгIай къонача писателий литературни сборник, оттадаьр Ю. Чахкиев, редактор Ведзижев А. А. 1959 ш. Мах 2 сом 80 кеп.

Доазол дехьара

Советски-германски доттагIлен котало

БЕРЛИН. (ТАСС). СССР-а Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев Германе варо ГДР-а столице дезача ден сурт оттадаьд. Массанахьа а, арахьа а чухь а холуш да из, дезача дийнахьа санна кийчъеннача городе, Берлинерча наха советски хьалхий боккхача безамца тIаэцарах дола хабараш хоз улицашка. ГДР-е Н. С. Хрущев хилар цувца газеташ моллагIа дараш санна доацаш чехкагIа ийду наха.

Н. С. Хрущев Германе варах а Франкфуртер Тор яхача майдане Берлине бахача нахах 300 эзар саг юкъе а волаш яьча Iалзьмате йоккхача митингах а лаьца шоай хьалхарча оагIонаш тIа хоамаш арадоах Берлинерча дерригача демократически газеташа. «Нейес Дейчланди», «Берлинер цейтунги» яхача газеташа кепатеха арадаьхад митинге даь къамаьлаш. Города шинна а цаькъа тIарча къахьегамхоша боккхача безамца Н. С. Хрущев тIаэцар дика кхетавеш дувц дерригача газеташа.

«Берлинер цейтунг» яхача газето митингах ше беча хоама керте язду: «Берлинерча 300 эзар саго дог гIоздаьнна моаршал хетт Хрущевга», яхаш. Митинг германо-советски доттагIлен котало я, йоах газето.

«Цхьаккха а паччахьалкхен деятель хIанзалца иштта чIоагIа сий деш тIаийцавац Берлино», — яхаш язду либерально-демократически орган йолча «Дер морген» яхача газето. Хрущев Лейпциге хилар дувцаш, «Дер моргена» белгалдоаккх: Хрущев ярмарке вена хилар халкъаша шоайла вIаши уйлаш кхетаяра гIулакха юкъе лоаца доккха дакъа долга хIаранена хов, яхаш. Советски паччахьалкхен деятело даь къамаьлаш, дукхача мехкашкара ярмарке баьхкача нахаца цун хинна беседаш, уж къамаьлаш деш дукхаза а дийца дола капиталистически мехкашца торговли масса а оагIорахьа депIайоалае кийча хилар мехкаш машаре дахарах йолча советски политикана дика тешал деш да. Цу къамаьлашка ладийгIача хIара саго Хрущева дешашца дика кхетадир советски нах чIоагIа машар безаш а машар бохабаьчоа духьал отта кийча болаш а хилар.

Алжире колониальни тIом лелабеш ба французски бIу. Шоай даьхен кортмукъале бахьан долаш къовсам лелабеча алжирски патриоташта чIоагIа Iазапаш деш, городашка а юрташка а бахача наха кхерам тувсаш ба из французски бIу.

Сурта тIа: цу моттиге бахаш бола нах унзарбахар духьа боабаь алжирцаш улицашка гIолла дIалаккхухь французски салташа.

Центральбильда сурт.

Парижера англо-французски переговораш

ПАРИЖ. (ТАСС). Великобританен премьер-министр Макмиллани Англен кхыча мехкашцарча гIулаккхий министр Селвин Ллойди французски хьалхле лелаерашца переговораш е Париже кхаьчаб.

Бурже яхача аэродроме Г. Макмиллана къамаьл дир, дукха ха йоацаш Англени советскии хьалхле лелаераш вIашагIбеттабалар Францен хьалхле лелаерашта дIадовзийта ше вар къаьстта белгал а доаккхаш. «Ер визит — тхоай союзникашца оаха дIахьоргйолча дуккхача консультацех хьалхара яр я, — аьлар Макмиллана. — Уж консультацеш оаха дIахьоргья Россе даха тхоашта цига цайначунца, дайзачунца дувзаденна. Тхоаш цига дахар разведывательни гIулакх да ях аз... Сона хетачох, тхо Москве дахар, хIаьта иштта оаха Париже, цул тIехьагIа Бонне, Оттаве, Вашингтоне ергйола переговораш — царна тIехьа тIа хургйола дунен халкъий йоккха переговораш кийчъеча гIулакха цхьа дакъа да...».

Советски Союзе вахар, аьлар дIахо английски премьер-министра, сона сайна чIоагIа мах бола тIулакх хилар, хIана аьлча Советски правительствон позици шерра йовзийта йиш хилийтар сога цо. Юххера а, кертерча пунктах барт бир: эрсий раьза хилар тIехьа тетта йиш йоаца берлински германскии санна а иштта кхы дола а дешаш переговорий наькъаца къоастаде. Переговораш янза яргIоацаш раьза хиларгара дIайиккхача, барт бар гаьна долга кхетадеш ма дий. Малхбоаленнеи Малхбузеннеи юкъера лоархIам бола дешаш хIанз а къоастаде дикка барт боацаш латт. Цхьабакъда, со теш, аьлар юххера а Макмиллана, советски хьалхле лелаераш переговорашца дискуссии е кийча хиларах. Цунца дувзаденна «Малхбузе консультацеш е йолаялар» дезаш ва ше аьлар Макмиллана.

Iуйрана хIама диьчул тIехьагIа шинна а мехка правительствашта керте латтараш политически переговораш е болабелар, Францеи Англени кхыча мехкашцарча гIулакхий министраша, хIаьта иштта шинна а мехка эксперташа а дакъа лоацаш.

Азерча машара кхерам тIатоссаш дола США-н зулам

ПЕКИН. (ТАСС). Синьхуа яхача агентствос хоам бу: «Дагун бао» яхача газето дунен халкъашта юкъерча дешай хьакъехьарча ший комментареш тIа белгалдоаккх, США-с багдадски пакта юкъе дакъа лоацаш долча мехкашца (Турция, Иран, Пакистан) шин оагIорахьара йола тIема соглашенеш яр. Юкъерча Малхбоалеи ерригача Азеи машара кхерам тIатоссаш дола США-с дукерда зулам да, яхаш.

Цо дагалаьца из хIама Юкъерча Малхбоалеи Къулбехьен-Малхбоален Азеи эттача хьалца айхха дувзаденна да, яхаш белгалдоаккх газето. Укх тIеххьарча хана шоай кортамукъала тIа-тIа а чIоагIагIа къовсам лоаттабу цу моттигашкарча халкъаша. Из бахьан долаш империализман доал дохадаьд цига. Цхьабакъда, империалисташ тIа-тIа дукхагIа духьале еш ба къам мукъадаккха гIерта болам юхатоха а шин оагIорахьара еча соглашенешца багдадски пакта юкъе дакъа лоацаш долча юхедисаьча мехкашта лоаттаю контроль чIоагIагIа лакхъе а гIерташ. Цу мехкашка тIема базаш яхкаро социалистически мехкашта тесса ца Iеш, Азерчеи Юкъерча Малхбоалерчеи мехкашта кхерам тIатесс...

Газето хьалхехьа а дIахойт, американски тIема машинаца Турцес, Ирана, Пакистана, чIоагIагIа бувзам мел лоаттабу, цу гIулакхо царна кхы а йоккхагIа йола холонаши кхерами тIатоссаргхилар.

Азерча халкъаша дика кхетаю США-на, Турцена, Ирана, Пакистана юкъе увттаю шин оагIорахьара соглашенеш, царна духьал, уж дIаяха хьадда къовсам а лоаттабу цар. Цхьанна тIема соглашенеша кIалхара йоаккхаргьяц йохаш латта империализм.

АМЕРИКАНЦАША ИТАЛЕ РАКЕТНИ БАЗАШ ЕХК

«Унита» яхача газето хоам бу, 6-ча марта Европан къулбехьарча зоне НАТО-н эскара главнокомандующий вола американски адмирал Брауни Итален кхыча мехкашцарча гIулакхий министр, Пелла оборонан министр Андреотти вIашагIкхетарах. 6-ча марта Итален военно-воздушни низа генеральни штаба начальник инарал Наполии хIанз Риме вола США-н авиацен министра заместитель Макинтари вIашагIкхийтар. Газеташа йоах американскии итальянскии деятелаш вIашахбеттабалар Итале американски атомни ракетий базаш яхкарца дувзаденна да.

США-с ТУРЕЦКИ ЭСКАР ГЕРЗАЦА КИЙЧДУ

Хюрриет» яхача газето хоам бу США-н правительствос Турцена ракетащца тIема кийчъяь йола «F-100», «F-108» яха хIанз йола реактивни самолеташ яла, аьнна соцам баьб яхаш.

Иракера гIулакхаш

ПАРИЖ. (ТАСС). Багдадерча Франс Пресс яхача агентствон корреспондента хойтачох, Ирака столице бахача наха чIоагIа гIадбаха тIаийцар Ираке къилбаседан дакъа тIа хьайна мятеж дIаяккхарахи цигарча гIулакхашка хьожаш правительствонни эскар хиларахи Багдадски радиос баь хоам.

БАГДАД, 10 марта. (ТАСС). Багдадски радиос беча хоамах, Масуле Иракски Республикана духьал мятеж хьоае гIийрта полковник Абдель Ваххаб Шавваф шийцарча салташа вийр.

Лакхерча дешара заведенешка бода никъ дIакъайлаб японски къахьегамхоша

ТОКИО. (ТАСС). Японе лакхерча дешара заведенешка деша нах дIаийбу испытанеш йолаеннай. Мехка консультаце тIа дешара бокъо дIаязъяь яле а, дукхагIа болча бахача нахага кхы дIа ца дIхоачаш, духьал каьхата тIа язъьяча юх из «бокъо». Японе мах а телаш деша деза. Масала: Васеда ший йолча университета деша ваха, цкъара 40-60 эзар иен ахча дIадала деза, из да юкъера алапи доагIача болхлочоа е гIулакхерча сага шин-кхаь бетта доагIа ахча. Частни йолча кхыча университеташка 100—160 эзар иенга дIакхоач из ахча. Цу тайпарча университеташка диъ шерарча дешача дешарга 1—1,5 миллион иен ахча дода, «Санкэй» «симбун» яхача газето даьча лоархIамех.

Паччахьалкхен а муниципальни а лакхерча дешара заведенешка дешарга цхьан студента дIадода 400—600 эзар иен ахча. Статистико хьахьокх, Японерча лакхерча дешара заведенешка деша багIараш дукхагIа бараш хьал долча классех бола нах хилар.

Киси яхачун правительствос укх шера лакхерча дешара заведенешка дIадахийта дерригa а бюджетах 3 процент ахча мара хьожадаьдац. Японен вузаш Iалальмате чIоагIа ийрча яьнна хилар ший бахьан доацаш дац. Токиорча университета ректора Сэйдзи Кай яхачо деча мукъарлонах мехкара вузаш хиланза яргIоацача Iилман оборудованех 25 процент хилла мара Iалашъяьяц. Преподавателаша оттадаь алапеш кIезига хилар бахьан долаш, университеташка болх беш хул юкъерча школай хьехархой а.

Эрих Коха ве суд яьй

ВАРШАВА. (ТАСС). Немецки тIема зуламхочоа Эрих Коха Варшаве еш хинна суд йистеяьннай.

Судо Эрих Коха ве суд йир.

Советски законо кхалнаьхеи, берийи, дезалеи бокъонаш лораю

Советски паччахьалкхен чухь саг йоалаяра-йитара а дезал а дешаш, кхалнаьха а берий а бокъонаш лораяр массазза а леладеш хиннад Коммунистически партеси пачча-хьалкхенои къаьстта теркам тIаухийташ. Из къаьгга хьахьокх Октябрьски революци хинначул тIехьагIа советски Iаьдало эггара хьалха арадаьхача законашта юкъе В. И. Ленина кулг яздаь саг йоалаярахи йитарахи ши декрет арадаккхаро. Цу законашта цIендаь дIададьккхар пачча-хьа Россе цу тIулакха юкъе сага бокъо телхаеш мел хиннар.

ХIанз, советски халкъо яьхача исторически коталоний итогаш а яь ССКП XXI-ча съездо чIоагIъяь вай мехка коммунистически общество хьаяра Iалальмате йоккха программа кхоачашъярна, советски халкъ бIу бенна къахьегаш долча хана партес а правительствос а кхы а чIоагIагIа йоакхо ю кхалсаг-наьнеи береи.

Дезал барттайна бахара, дай-нойной, кхалнаьха, берий бокъонаш лораяра декхар кхоачашдэш боккха лоархIам болаш да саг йоалаярахйитарах а дезалах а дола СССР-а Конституце тIа дIаяздаь социализман принципаш ларде дола законаш.

Еррига учрежденеши организацоши, моллагIа хьал долаш бале а гIулакхера нахи декхарийла ба уж законаш леладе. Советски сагаца моллагIча тайпара а законах доацар леладер бехктокхаме оз цун чинашкеи цо беча балхагеи ца хьожаш.

Вай мехка дукхагIа болча наха са а кхеташ леладу законаш, социалистически общежитен бокъонаш.

Цхьабакъда, хIанз а нийслуш ба уж законаш телхадеш, вахара бокъонаш ца лелаеш, дегIаца эздел доацаш, гIожа оамал йолаш, кхалсага бокъонаш телхаеш, даьштеи ноаноштеи новкъостал ца деш бола нах, къа ца хьегаш атта баха гIерта цхьабола кагирхой.

Общественносто, партийни, советски, профсоюзни организацеша, печато къовсам лоаттабе а де деза новкъостал де а деза уж тайпа нах тоабе, уж харцболгах дIакхетабе.

Цхьабакъда, цхьайолча организацешка теркал ца деш дут балхара ваьлча дезала юкъе шоай болхло харцахьа лелар. Балха тIа из дика хилча вай гIулакх дац цунца яха уйла геттара харцахьа я.

Грозненски районерча «Новый быт» яхача колхозе болх беш ва 1925 шера ваь Ивахненко Николай Прокопьевич. Сесагаца во вах из, каст-каста цо лета а леташ, хIаьта а сесаго из бехктокхаме озилга дIалехац. Из ловш я колхоза правлени а юрта совет а.

Цу юрта вахаш ва къона колхозник С. Сусименко. Советски гражданина эхь а сий а доадаь ха яха йолча ший наьнага барт бетт цо, цIагIара хIамаш а йохкаш къаракъаш мел. Моттигерча партийни а советски а органаша дукхазза а аьннад цунга цо леладер во гIулакх да, цо уж гIулакхаш ца дуте из бехктокхаме озаргва. ХIаьта а соцаш вац из. ДIахо а из иштта леле бехктокхаме оза везаргва Сусименко.

Лакхехьа дийцачо хьахьокх уж тайпа гIулакхаш леладерашца цхьайолча хана следствен а суда а органаша къовсам лоаттабе безаш хулилга.

Тха района Петропавловская яхача станице вахаш вар 1916 шера ваь колхозник Палашкин Александр Илларионович, 11 шу даьнна воI а сесаг а йолаш. Малара тIера волча Палашкина къаракъаш а мелаш чу а ухаш сесагах лета а леташ во вахар леладора. Эггара тIехьа а меина чу а вена сесага къамаргаш а Iувдаш латаш воаллача лоалахой оарцагIа а баьнна соцавир из. Из дарах судо ши шу суд йир цунна. Тамаш йолаш да селла харцахьа лела шиймар бехктокхаме оза аьнна цун сесага Шумаковас цхьаннахьа а ала дезача тайпара ца алар.

Кхы сийдоацашах а бIехах а хила йиш яц 1932 шера ваьча Попов Виктор Михайловича даьр. Шийкъона сесаг роддоме яхача хана кховзткъа шу даьнна ший устнана низагIа лелаяьй цо. Из дарах 10 шу чувалла судьяьй цунна.

1937 шера ваьча Сулейманов Салмана 1958 шера 4-ча сентябре Грозненски районерча № 15 йолча совхозера йодайир Гучигова Тамара, шийца яха из раьза ца хилча из низагIа лелае тIертар из, цхьабакъда таргара нах тIа а кхаьча висар. Цул тIехьагIа водда а лийнна укх шера феврале лаьцав Сулейманов, хIанз цун дош къоастадаь дала доал.

Уж тайпа бIеха гIулакхаш леладерашца къиза къовсам лоаттабар советски наьха юкъара декхар да.

Коммунистически партеси Советски правительствоси цхьаннега а телха а дайтадац е телха а дайтаргдац социалистически законаш.

ХIара советски болхло, колхозник, интеллигент сатийна ваха а болх бе а йиш йолаш ва вай мехка, шийбокъонаш телхае Советски пачча-хьалкхено сага бокъо лургIоацилга ха а ховш.

АЙДИНОВ,
Грозненски района прокурор.

Хьавас ший дош кхоачашдир

Вай партен XXI-ча съезда сийна, Первомайски районерча «Заря» яхача колхоза колхозникий собрани а яь социалистически декхараш тIаэцача хана Черкиева Хьавас дош делар ше Iунал деш дола 29 Iаса ондеи дикеи долаш дIаоттаде а, цаI тIера ца доалийташ, уж Iангара даха а. Iаьсашта йIайха а цIена а моттиги, дикагIа йола комбикорми жмыхи кийчъяь яллалца, ше а салаIанзар Хьавас, хIаьта правленега а сатем хилийтанзар.

Бус а дийнахь а сатем боацаш, Iаьсашта ший хан-ханнахьа, зоотехника хьехача тайпара, йоагIача нормах даа хIама луш а, хий моладеш а, латта моттиг дийнахь цкъаи-шоззеи цIенъеш а, ший хан-ханнахьа дIайха кIалхьарцар деш а, Iаьсий шоаш цIена леладеш а, Iаьсашка хьажа а царна Iунал де а йолаелар Хьава. Цамогаш дараши, гIелалла кIалдиса дараши шоаш къоаста даь, цар къаьстта терко еш, царга хьожаш яр Хьава, кхыметтел царна хий а мелдаьи шоаш латтачеи мара ца моладеш. ДукхагIа йолча хана мелбаь муж мелабора цо царна хина меттел.

Iаьсий хьайийца, царга Хьава хьожаш йола дукха ха яц, уж цунга дIалуча хана цар кIалдиса хиларга хьежача. Ше Коммунистически партен XXI-ча съезда сийна яхье отташ деина дош, толамца чакхдаьккхад цо. Тхьовра социалистически декхараш аз тIаэцача хана, уж ворал дов доахкаш хиннадале, хIанз цу 29 Iаьсах цхьаккха а Iаса дац ондалла, юкъерча боарамал тIех дерста доацаш. МоллагIа а царга безаме хьежаргволаш да уж хIанз.

Иштта къахьегаш Хьава хилар а, дIахо а цо ший дош харц дерг ца хилар а, из йовзарашта массанена а ховш да.

А. ХАРСИЕВ.

Дика дIахьу художественни самодеятельноста смотр

9—10-ча марта хилар Сталински районерча Ленина цIерахча культуран Двореца самодеятельноста смотр.

«Дружинан вежарий» яха спектакль оттайир Двореца драматически кружоко. Дика къахьийга драмкружока коллективо из спектакль оттаяр бахьан долаш городской смотра юкъе яхийта мегаргйолаш лаьрхIар комиссес из коллектив.

Кхыйолча кружокаша а, масала, агитбригадан, иллен, солистий, баянистий, струнни, иштта кхыяраша а хьахьекхар шоаш дика къахьийга, дика номераш шоаш кийчъяьлта.

Агитбригадани иллени кружокашеи струнни кружок «Серебряный вальси» «Кубански казакий полькеи» яха номераш городской смотра юкъе яхийта оттайир. Солистех городской смотре бохийт дикагIа бола солисташ Кошелеваи, Стадниченкои, Пероваи.

Селхан Двореце чакхъяьлар Сталински районерча предприятей самодеятельностий смотр. Цо хьахьекхар тIеххьарча хана халкъа талантий кружокаш дикка дегIаяьхка хилар а, цар доккхий толамаш даьха хилар а.

Массане къоабалдаь дика концерт

9-ча марта Грознерча Лермонтова цIерахча драматически театре НохчГIалгIай АССР-а къахьегама резервай дешара заведеней художественни самодеятельноста смотра тIеххьара концерт хилар.

Тайп-тайпарча иллешеи, ашарашеи, халхарашеи чIоагIа самукъадоаккхар зале хиннарий. ЧIоагIа сакъердалуш ладийгIар зрителаша № 1 йолча технически училищен дешархочо Кулаковс даькхача «Вода кIант тIудалкхаца» яхача иллега. Дика говзал хьахьекхар къахьегама резервай дешархой ансамбла солисташа Логуноваси Варламоваси, Дерябинеи, Шериповеи шоаш даьча татарий халхарца. Йоккхача говзалца хьекхар Ломовске «Жонглер-эквилибрист» яха оригинальни номер. Безаме тIаийцар зрителаша № 2 йолча строительни училищерча кхалнаьха илли оалача группо аьнна сакъердаме байташи, къахьегама резервай дешархой иллеи халхареи ансамбла солисткас Штивельмана аьнна нохчий вальс яха иллии.

Зале ца соцаш детташ тIоараш дар эрсий мехкарашца нохчий кагийча наха Магомеджиевси, Шериповси вайнаьха халхар деш. Тамашийна хоза «акробатически этюд» яха номер хьекхар зрителашта Магомеджиевси Храмовси.

Концерт йистедоалаш строительнии, техническии, ремесленнии училищей халхар коллективаша «Дружба» яха халхара свита оттайир.

Массане, чIоагIа раьза хинна, баркал оалаш чакхъяьлар смотр.

Р. МАЛЬСАГОВ

редактора зам. Дж.ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре. Йоккха зал—«Чрезвычайное происшествие».
Долалу: 10, 1.30, 5, 830.
ЗIамига зал № 1 — «Чрезвычайное происшествие».
Долалу: 8.30, 12, 3.30, 6.45, 10.
ЗIамига зал № 2 — «Чрезвычайное происшествие».
Долалу: 9, 12,30, 4, 7.30.
ЗIамига зал № 3 — «Евгений Онегин».
Долалу: 9.15, 11.30, 1.45, 4, 8.45:
Кинотеатр «Родина». «Чрезвычайное происшествие».
Долалу: 9, 12.05, 3.10, 6.15, 9.10.

Городе Грозне Никитина улицагIа № 42 вахаш волча гражданина Бахарев Петр Александровича Ново-Базарная улицагIа № 1 яхаш Ново-Базарная улицагIа № 1 яхаш яха ший сесаг Бахарева Надежда Ивановна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда г. Орджоникидзерча халкъа судо.

РЕДАКЦЕН АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23. ТЕЛЕФОНАШ: Редактора — 2-41-23, редактора зам.—2-07-01, бехктокхама секретара — 2-25-72, корректорске — 2-30-91, партийни вахарен экономикан отделий 2-25-72.

СФ00282 1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революцен проспект, 30/3. Заказ № 1654.